

SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET

NÅR MISTANKEN OPSTÅR

Samarbejdet mellem forældre og
professionelle ved mistanke om seksuelle
overgreb mod børn i daginstitutioner

DINES ANDERSEN

03:12

NÅR MISTANKEN OPSTÅR

Samarbejdet mellem forældre og
professionelle ved mistanke om seksuelle
overgreb mod børn i daginstitutioner

DINES ANDERSEN

KØBENHAVN 2003
SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET
03:12

FORORD

Seksuelle overgreb mod børn var i mange år et tabubelagt og underbelyst emne. I de senere år er der dog sket en ændring i retning af større åbenhed og vilje til at se problemerne i øjnene. Pressens til tider meget intense beskæftigelse med sager om pædofili er både et tegn på og en årsag til denne udvikling, som i 2000 tog fart med beslutningen i Regeringens Børneudvalg om *en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn*. Beslutningen udmøntedes i en række initiativer til kortlægning af eksisterende viden, indsamling af statistisk materiale til belysning af problemets antalsmæssige omfang og formidling af erfaringer på området.

Denne rapport er et led i den samlede indsats mod seksuelt misbrug af børn og retter sig specifikt mod *daginstitutionsområdet*, hvor nogle spektakulære sager åbnede befolkningens øjne for, at misbruget også kunne finde sted i dette regi. Såvel i de berørte institutioner som i de kommunale forvaltninger var man ikke forberedt på sager af denne karakter. Derfor har der været et behov for at samle op og give de indvundne erfaringer videre, således at man i andre institutioner og kommuner kan blive bedre til at tackle situationen, når og hvis den opstår. Rapportens formål er at indsamle og formidle erfaringer fra samarbejdet mellem forældre til børn, der har været udsat for seksuelle overgreb i en daginstitution (eller hvor der har været mistanke om et overgreb), og den pågældende institutions ledelse og personale, kommunens forvaltning samt særligt sagkyndige på området. Endvidere inddrages erfaringer fra politiet, som har stået for sagernes efterforskning.

Projektet blev udviklet og påbegyndt af forskningsassistent, cand.psych. Mimi Strange og efter hendes fratræden færdiggjort af seniorforsker Dines Andersen, der har skrevet rapporten.

Projektet er finansieret af Socialministeriet.

København, juni 2003

Jørgen Søndergaard

RESUMÉ

En lille håndfuld sager vedrørende seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner har fået stor opmærksomhed i medierne. Det er sager, der kan få vidtrækkende konsekvenser for det eller de børn, der er offer for overgrebet. Det erkendes fra alle sider, og derfor er der almindelig tilslutning til, at hvad der kan gøres for at undgå nye overgreb, det skal gøres. Et overgreb er et for meget.

Set i forhold til den samlede mængde af seksuelle krænkelser eller overgreb mod børn og unge synes sager fra daginstitutionsmiljøet at udgøre et meget lille hjørne af det samlede billede.

Kommunerne, der har det overordnede ansvar for daginstitutionerne i deres område, har i en række tilfælde måttet konstatere, at den henvendelse de fik fra en bekymret forælder, ikke havde noget substansielt indhold. Der var tale om en bekymring, og ikke ret meget mere. I sådanne situationer er der ikke noget barn, som har været udsat for et overgreb. Tværtimod risikerer den pædagog(medhjælper), som mistanken har været rettet imod, og som måske er blevet holdt borte fra sin arbejdsplads, mens det blev undersøgt, om der var hold i forælderenes anklage, at blive sagens virkelige offer. Der er flere eksempler på, at medarbejdere efter at være blevet renset for mistanken alligevel ikke har kunnet vende tilbage til deres arbejdsplads.

Sager vedrørende (påståede) seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner består således af to kategorier: 1. sager med et reelt indhold, hvor et barn er blevet offer for et overgreb, og 2. sager uden

substans, hvor den mistænkte pædagog risikerer at blive sagens egentlige offer.

Rapporten bygger på interview med udvalgte forældre til børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, institutionsledere med erfaringer på dette felt, pædagogiske konsulenter, ledere i kommunens forvaltning, politifolk med erfaringer fra sager om seksuelle overgreb mod børn og repræsentanter for de faglige organisationer.

Det synes mere almindeligt, at mistanken om, at noget kan være galt, opstår hos barnets forældre end blandt personale i barnets institution. Forældrene kan vælge at gå direkte til politiet og selv foretage en anmeldelse, eller de kan forelægge deres bekymring for institutionens personale/ledelse, som herefter må finde ud af, hvad der skal ske.

Det er vigtigt, at kommunen er i stand til at *handle hurtigt* og ud fra *en klar strategi*. Børnenes vidneudsagn skal beskyttes imod udvanding og forplumring som følge af velmenende forældres "afhøringer" af deres barn, og rygtestrømmen blandt forældre, som ikke direkte er indblandet i sagen, skal begrænses. Personalet vil typisk være rystet over sagen og skal beskyttes både for deres egen skyld og for børnenes, idet dagligdagen i størst muligt omfang skal køre videre som vanligt. Den mistænkte skal holdes borte fra institutionen i hvert fald så længe de indledende undersøgelser står på. Forældrene har behov for at vide, at der handles professionelt og kompetent, således at de kan koncentrere kræfterne om deres barn og sig selv.

Efterforskningen, der samler sig om afhøring af børn og forældre, styrer politiet helt og holdent. I det omfang efterforskningsmæssige hensyn kommer i strid med andre mere behandlingsorienterede hensyn, må disse vige. Fra politiets side lægges imidlertid vægt på muligheden for at trække på den fagkyndige viden om børn, og hvordan man bliver bedre til at forstå hvad børn siger, der findes blandt eksperter i kommunerne og andre steder. Derfor er en tæt dialog mellem parterne en vigtig forudsætning for i det daglige at få samarbejdet til at glide.

Så snart efterforskningen tillader det, skal kommunen ind og samle op på de problemer, der er opstået i forbindelse med overgrebet. Det understreges, at det ikke blot er barnet, som er påført skade. Foræl-

drene er også dybt påvirkede. Et hensigtsmæssigt tilbud må rette sig til hele familien.

Uanset sagens udfald vil alene mistanken komme som et chok for kollegerne. Også her skal der samles op og gives støtte. Krisehjælp mv. til personalet må være en del af beredskabet.

Hvis mistanken viser sig ubegrundet, står en medarbejder tilbage som sagens egentlige offer. De menneskelige omkostninger er store. Måske er den eneste realistiske udvej helt at skifte arbejdsområde. Kommunens opgave og ansvar er at yde sin medarbejder den terapeutiske bistand, der er behov for, samt bistå med at bevare jobbet eller finde et nyt fodfæste på arbejdsmarkedet.

Når mistanken om et seksuelt overgreb opstår, vil det i de fleste kommuner være første gang, man står med en sådan sag. Man har ingen erfaringer fra tidligere at støtte sig til. Derfor er det vigtigt, at man har forsøgt at forudse situationens opståen, har drøftet igennem, hvad en relevant reaktion vil være, kort sagt: at kommunen har udarbejdet en plan for, hvad der skal gøres, når ulykken er sket, men også at man har et beredskab til forebyggelse af problemet.

Kommunerne i denne undersøgelse har alle haft problemet inde på livet, og de har alle efterfølgende udarbejdet retningslinier for, hvordan medarbejderne på forskellige niveauer skal forholde sig til en mistanke om seksuelt overgreb. Det er karakteristisk for disse retningslinier, at de har det dobbelte sigte, dels at anvise en korrekt håndtering af mistanken, dels at anvise tiltag, der skal forebygge at mistanke om seksuelt misbrug opstår.

Alt tyder på, at kommuner, der har taget sig den tid til at tænke over problemerne, som udarbejdelsen af et sæt retningslinier er udtryk for, vil have bedre forudsætninger for at tackle en mistanke om seksuelt misbrug i tide og på en fornuftig måde, end kommuner, der lader stå til i forvisning om at "den slags ikke sker hos os".

INDHOLD

	FORORD	2
	RESUMÉ	4
1	UNDERSØGELSENS PROBLEM- STILLING OG METODE	12
	Baggrund	12
	Problemstilling	13
	Metode	14
2	SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN I DAGINSTITUTIONER	16
	Problemets talmæssige omfang	16
	Sager mod pædagoger	18
	Et kommunalt beredskab	19

3	FORÆLDRES OPLEVELSE AF SEKSUELLE OVERGREB MOD DERES BØRN	22
	Et faktum for forældrene	22
	Den korte version	22
	Hvorfor blev overgrebene ikke opdaget noget før?	24
	Hvorfor reagerede børnene ikke selv på overgrebene?	27
	Informationsmødet og derefter	29
	Videoafhøringen	31
	Forældrenes oplevelse af institutionens reaktion	34
	Den anklagede var afholdt	35
4	DEN KOMMUNALE HÅNDTERING AF SAGERNE	36
	Kommunerne	36
	Sager uden substans	37
	En sag starter	39
	Proceduren	41
	Politiet tager over	43
	Information om sagen	46
	Samarbejdet med forældrekredsen	48
	Forældrenes situation	49
	De andre børn	50
	Den mistænkte	51
	Signalement af en krænker?	52
	Det forebyggende arbejde	53
	Kontrol ved ansættelsen	53
	Forebyggelse i det daglige arbejde	54

5	POLITIETS ROLLE I SAMARBEJDET	58
	Politiet skal styre sagen	58
	Hvor kommer anmeldelsen fra?	59
	Information til forældrene	60
	Uforstandige forældres pres	61
	Omsorgssvigtede børn	63
	At (kunne) sætte grænser	64
	Hvilke institutioner rammes af mistanke?	65
	Den mistænkte	65
	Afhøringerne	66
	Børns troværdighed og retsstilling	68
	Børnesagkyndige i retten	70
6	KONKLUSIONER OG PERSPEKTIVER	72
	Et hjørne af feltet	72
	Hvem er offeret?	73
	Sagen skal styres	73
	Efterforskningen er politiets sag	74
	Kommunen samler op	75
	Retningslinier helt nødvendige	76
	LITTERATURLISTE	78
	SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS UDGIVELSER SIDEN 1.1.2002	80

UNDERSØGELSENS PROBLEM-STILLING OG METODE

Baggrund

De senere år har man i såvel Danmark som i andre nordiske og europæiske lande set en række sager, hvor der har været mistanke om seksuelle overgreb mod børn i miljøer uden for hjemmet (fx dag- og døgninstitutioner, idrætsforeninger og spejderkorps), behandlet udførligt i medierne. I nogle tilfælde er der blevet rejst sag ved domstolene, og i enkelte tilfælde er den eller de tiltalte blevet dømt. Den betydelige medieomtale, disse sager har givet anledning til, viser for det første, at overgreb mod børn er et emne, der har stor interesse, fordi det berører de fleste mennesker dybt. For det andet har omtalen ført til en stigende opmærksomhed over for seksuelle overgreb mod børn udført af personer uden for barnets familie, og for det tredje har det aktualiseret diskussionen af institutioners og foreningers ansvar på dette område.

En del af de omtalte sager har omhandlet ansatte i dag- eller døgninstitutioner, som har været mistænkt for seksuelle overgreb mod de børn, de havde i deres varetægt. I forbindelse med nogle af sagerne kom det frem, at kommunen havde været meget dårligt forberedt på sager af denne karakter. Man havde ikke et beredskab klar, ingen nedskrevne retningslinier for håndtering af disse problemer. Det har man i nogle kommuner fået efterfølgende. Er disse retningslinier dækkende for det problemområde, det har været hensigten at opstille procedurer for? Hvad kan i givet fald gøres bedre?

I tilknytning til en tværministeriel redegørelse om en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn (Det Tværministerielle Børneudvalg, 2000) blev et Videnscenter mod seksuelt misbrug af børn etableret i 2001. Det har blandt andet til opgave at indsamle og formidle viden om samarbejdsformer i kommunerne omkring sager af denne karakter.

I behandlingen af overgrebssager følges to hovedspor. Det ene spor vedrører den *retslige efterforskning*, dvs. sagens opklaring med henblik på evt. forelæggelse for domstolene, det andet vedrører *indsatsen* over for de implicerede parter med henblik på at hjælpe disse gennem det belastende forløb og få afhjulpet skadevirkningerne mest muligt. I hvilken udstrækning er de to spor i konflikt med hinanden?

Barnet er som offer for overgrebet i begge tilfælde i centrum for et samarbejde mellem forældrene og forskellige typer af professionelle: personale i daginstitutionen, eksperter i PPR og andre repræsentanter for den kommunale forvaltning, politiet. Men også andre kan lide skade som følge af sagen og derfor have behov for støtte af forskellig karakter: forældrene, kolleger til den mistænkte og den måske uberettiget mistænkte selv. Hvilke erfaringer har man med hensyn til den psykologiske bistand, der tilbydes de involverede i overgrebssager?

Problemstilling

Projektets formål har været at fremdrage og videregive væsentlige erfaringer, som er gjort i forbindelse med sager vedrørende mistanke om seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner. Det videre sigte hermed har været at give inspiration til forbedring af det arbejde, forskellige typer af professionelle udfører i den forbindelse, herunder kommunernes arbejde med udformning af relevante beredskabsplaner for håndtering af disse situationer, hvis de opstår, samt – og i lige så høj grad – for at forebygge dem.

Kommunerne har det overordnede ansvar for, hvad der sker i daginstitutionerne. Endvidere har forvaltningen det psykologiskpædagogiske tilsyn med institutionerne, ligesom det daglige ansvar for børn og personale påhviler institutionsledelsen i samarbejde med forældrene. Kommunen er således involveret i daginstitutionernes liv på flere planer, personificeret i en række personalegrupper.

Hvis kommunen er driftsherre for institutionen, er den eller de mistænkte ansat i kommunen, der således også har et arbejdsgiveransvar at varetage. Så længe den mistænkte kun er under mistanke og ikke dømt skyldig i noget overgreb, er den pågældende efter almindelig dansk retsopfattelse at betragte som uskyldig. Men en mistanke om overgreb mod et eller flere børn i en institution lader sig vanskeligt forene med fortsat tilstedeværelse i institutionen. Kan det undgås, at den mistænkte bliver 'dømt' på forhånd og uden hensyn til efterforskningens udfald?

Når kommunen skønner at mistanken om et seksuelt overgreb har et sådant indhold, at den bør føre til en efterforskning med henblik på eventuelt at rejse en straffesag, involveres politiet i sagen. Et centralt element i politiets efterforskning er fremskaffelse af de vidneudsagn fra de påstået overgrebne børn, som skal bære en eventuel sag igennem, fordi der sjældent findes tekniske (fysiske) beviser på overgrebet. Hvilke problemer giver det, at vidnerne er relativt små børn?

Som modpoler i sagens centrum står børnene og deres forældre samt den mistænkte. Børnene er som skadelidte i offerets rolle. Men på grund af anklagens meget alvorlige karakter, kan den mistænkte, hvis efterforskningen falder anderledes ud end forventet, da mistanken blev formuleret, ende med at stå som sagens offer. Såvel barnet, dets forældre og den mistænkte kan efterfølgende have behov for hjælp eller behandling.

Afklaring af sagens rette sammenhæng forudsætter et samarbejde mellem de personer, som på forskellige planer indgår i sagen. Hvordan opleves dette samarbejde, og er der punkter, hvor det kunne forbedres?

Metode

Til belysning af de nævnte problemstillinger har projektet indsamlet data ved hjælp af interview med repræsentanter for de berørte persongrupper. Det drejer sig om 20 personer fordelt over følgende typer:

- forældre til børn, der har været ude for et seksuelt overgreb i daginstitutionen

- ledere af daginstitutioner, som har haft en sag med mistanke om et seksuelt overgreb
- pædagogiske konsulenter
- ledere i kommunens forvaltning med ansvar for daginstitutionsområdet
- ledende personale i politiet
- politifolk med erfaringer fra sager om seksuelle overgreb mod børn
- repræsentanter for foreninger med tilknytning til børneområdet
- repræsentanter for de faglige organisationer

Ved udvælgelsen af personer til samtalerne er lagt vægt på, at de pågældende skulle have erfaringer at videregive. Disse erfaringer kunne i et vist omfang have deres udspring i de samme sager. Men det har ikke været hensigten at belyse, hvordan de involverede parter efterfølgende vurderede håndteringen af en konkret sag. Dette ville have givet undersøgelsen et skær af 'overdommer' (var sagen blevet afgjort korrekt eller retfærdigt?), som er både irrelevant og forstyrrende i forhold til hensigten: at indsamle og videregive erfaringer fra kyndige personer på området.

Følgende temaer, forstået som en bruttoliste, hvorfra de emner, der var relevante for det enkelte interview, blev udvalgt, er søgt dækket ved interviewene:

- Det seksuelle overgrebs karakter
- Grænser mht. seksualitet i omgangen mellem voksne og børn
- Reaktionen hos forældre, institution og forvaltning på orientering om overgrebet
- Samarbejdet mellem forældre og institution/forvaltning
- Samarbejdet mellem forældre og politi
- Videoafhøringerne
- Samarbejdet mellem institution/forvaltning og politi
- Signalement af den mistænkte
- Signalement af de berørte institutioner
- Små børns retsstilling

Alle interview er foretaget med personer, som har deres daglige virke i Hovedstadsområdet. Undersøgelsen sigter således ikke på nogen måde mod at give et geografisk repræsentativt billede af emnet.

SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN I DAGINSTITUTIONER

Problemets talmæssige omfang

Omfanget af seksuelle overgreb mod børn er vanskeligt at måle. Selv om der de senere år er kommet mere fokus i den offentlige debat på emnet, er det fortsat tabubelagt. Ofrene for overgrebene træder sjældent frem med deres viden. Det var derfor en bemærkelsesværdig landvinding, da der i 2002 blev gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt elever på 9. klassetrin om deres trivsel med fokus på seksuelle overgreb i barndommen (Helweg-Larsen & Larsen, 2002).

Undersøgelsen beskæftigede sig med alle former for seksuelle overgreb mod personer under den seksuelle lavalder (15 år). Det skal her bemærkes, at for personer, som er fyldt 15 år, er det strafbart at have seksuel kontakt med en person under 15 år. Med seksuel kontakt menes samleje eller forsøg herpå, samt anden fysisk kontakt af seksuel karakter (fx beføling) eller seksuel handling uden fysisk kontakt (fx blotteri). Det strafbare er ikke afhængig af, om det sker med eller mod barnets eller den unges vilje.

For at en seksuel handling efter straffeloven er forbudt, og der således kan tales om et overgreb, er det ikke nødvendigt, at den unge selv oplever det som et overgreb.

I den nævnte undersøgelse fandt man, at 11,3 pct. af de 5.829 unge, som besvarede seksspørgsmålene, havde været udsat for et (eller flere) seksuelt overgreb. Langt de fleste overgreb fandt sted, da den unge var i alderen 12-14 år. Kun 0,9 pct. angav, at det foregik inden de var fyldt 12 år.

En meget stor del af de unge, som i lovteknisk forstand har været ude for et seksuelt overgreb, oplever ikke selv det der skete som et overgreb. Den ældre person, som begik 'overgrebet' var i vid udstrækning en lidt ældre ven(inde) i alderen 15-17 år. – Hvis den lovtekniske definition af et seksuelt overgreb suppleres med et krav om, at offeret (den unge under 15 år) selv skal have oplevet handlingen som et overgreb, reduceres andelen, der frem til 15-års alderen havde været ude for et selvoplevet seksuelt overgreb, til 2,8 pct.

En særkørsel på materialet, som forskerne har stillet til rådighed, viser, at 15 børn (knap 0,3 pct. af alle, der har svaret på spørgsmålene om seksuelle erfaringer) har været udsat for et overgreb før de fyldte 6 år. Kun et af disse børn nævner, at den anden var en pædagog.

Resultater af denne karakter skal tages med forbehold. Der er usikkerhed dels ved svarenes pålidelighed (nu er det vel ikke noget, de unge 'digter' for at gøre sig interessante i situationen?), dels ved den antalsmæssige præcision i opgørelsen (har vi nu fået det hele med? Hvor godt huskes episoder, der fandt sted i 3-4-års alderen? Hvad med dem, der ikke har besvaret skemaet?) – Ikke desto mindre tør vi konkludere, at langt de fleste af de forhold, som i lovteknisk forstand er seksuelle overgreb, har fundet sted i årene op til 15-års fødselsdagen og af de unge selv ikke opfattes som et overgreb. Der var blot tale om en tidlig seksuel debut. – Dernæst tyder tallene på, at ud af de få procent, som med rette kan kaldes overgreb, fandt en forsvindende del sted inden barnet var blevet 6 år gammel. Og heraf udgjorde overgreb i daginstitutioner en endnu mindre del. *Når denne undersøgelse har sat fokus på overgreb i daginstitutionsmiljøet, så er det altså et meget lille hjørne af det samlede kludetæppe: seksuelle overgreb mod børn og unge, vi har interesseret os for.*

Undersøgelsen viste imidlertid også i god overensstemmelse med, hvad medierne har berettet, at *overgreb i daginstitutionsmiljøet faktisk forekommer* og kan registreres i en sådan undersøgelse. Og ethvert

overgreb er naturligvis et for meget. Samfundet kan meget dårligt leve med, at de børn, det offentlige tager i sin varetægt, mens forældrene er på arbejde, risikerer at blive misbrugt seksuelt af ansatte i institutionerne.

Sager mod pædagoger

En anden metode til indkredsning af problemets omfang er at se på sager om overgreb. Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL) har etableret et kriseberedskab, som står til rådighed for institutioner og personer ved alvorlige ulykker eller mistanke om seksuelle overgreb. I perioden 1995-2002 har BUPL været involveret i 62 sager, hvor medlemmer er kommet under mistanke for seksuelt overgreb (BUPL-Sekretariatet, 2002). Antalsmæssigt kulminerede sagerne i 2000, hvor BUPL fik 22 sager til behandling. I løbet af de syv år blev rejst en sigtelse i 18 tilfælde, men i de 10 blev den senere frafaldet. I seks af de otte sager, som nåede frem til domstolene, lød dommen på *skyldig*, mens den sigtede i de sidste to tilfælde blev frikendt. Alle de dømte var mænd, men faktisk har otte kvinder været udsat for mistanke.

I tre af de seks tilfælde, hvor en pædagog blev dømt skyldig, fandt overgrebet mod barnet eller børnene sted, mens de befandt sig i daginstitutionen. De tre andre dømte havde begået deres overgreb uden for daginstitutionens enemærker.

Alene det, at mistanken formuleres og bliver spredt kan få alvorlige konsekvenser for den pågældende pædagog, som ofte må forlade jobbet, selv om mistanken efterfølgende har vist sig at være uden substans i strafferetlig forstand. 13 af de 62 pædagoger, som har været under mistanke, har efter BUPL's opgørelse helt forladt faget. Yderligere 14 af de mistænkte har man ingen sikker viden om.

Billedet kompliceres af, at grænsen mellem et *overgreb* og en *grænseoverskridende adfærd* er flydende. Pædagogen kan (uforvarende) have udvist en adfærd, som – skønt den ikke er strafbar – anses for upassende i jobbet. I 10 sager har pædagogen således opført sig grænseoverskridende, hvilket har ført til fyring, men ikke til politianmeldelse.

Et kommunalt beredskab

Justitsministeriets arbejdsgruppe vedrørende gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn afgav i 2002 en betænkning (1420), hvoraf det fremgår, at der ikke findes landsdækkende regler for, hvordan kommunerne skal håndtere sager om mistanke om seksuelle overgreb. Det fremgår af betænkningen, at Socialministeriets *Vejledning om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde med forældrene* er under revision, og at en ny udgave vil rumme et kapitel om forebyggelse og handlemuligheder ved mistanke om seksuelt misbrug af børn og unge med eksempler på retningslinier for behandling af disse sager. – Mange kommuner har ikke udarbejdet egne retningslinier på området, tilføjes det i betænkningen.

Foreningen *Børns Vilkår* gennemførte i 2001 en spørgeskemaundersøgelse (Halse, 2001) til samtlige 275 kommuner for at få et billede af, hvor mange af disse, der havde udarbejdet retningslinier og/eller taget andre initiativer på området. 205 kommuner besvarede skemaet.

Man spurgte bl.a. om følgende: Er der fra kommunalt hold udarbejdet retningslinier for, hvordan man skal agere, dersom der er mistanke om, at en medarbejder krænker børnene seksuelt? Er der etableret andre former for beredskab?

Undersøgelsen viser, at 35 pct. af kommunerne har udarbejdet centrale retningslinier og handlingsplaner for, hvordan man som medarbejder skal reagere på mistanken om seksuelt misbrug i institutionen/skolen. – 42 pct. har gennemført medarbejderkurser eller lign om seksuelt misbrug af børn.

Undersøgelsen viser endvidere, at 52 pct. af landets kommuner som fast procedure indhenter en eller anden form for straffeattest. Blandt disse 52 pct. indhenter 31 pct. (svarende til 16 pct. af samtlige kommuner) den attest, der rækker 5 år tilbage. Hver anden (eller hver fjerde af samtlige kommuner) indhenter den *udvidede* attest (med 10 års forældelse) og hver sjette (eller kun godt 10 pct. af samtlige kommuner) rekvirerer den *særlige* straffeattest vedrørende overtrædelser af straffelovens bestemmelser om kønssædeligheden (her er i princippet ikke tale om nogen forældelsesfrist).

Det har været fremført, at langt de fleste pædofile går frit omkring uden at være straffet. Derfor vil kravet om straffeattest ikke være effektivt over for ret mange af de pædofile, som faktisk har en ren straffeattest. Og samtidig vil det krænke ansøgere til disse jobs, at de skal fremlægge en straffeattest. Tidligere straffede personer vil have svært ved at få et job, en ny chance. Endelig fremføres det, at det kan give en falsk tryghed.

På den anden side fremføres det synspunkt, at hvis blot man kan hindre én pædofil i at trænge ind på dette område, er det umagen værd at opretholde kravet. (Et overgreb er under alle omstændigheder ét for meget). Kravet om straffeattest skal også ses som et signal: vi vil ikke have den slags mennesker ind her, og de skal vide, at vi er på vagt. Ofte tilføjes det, at straffeattestkravet kun er et (synligt) tiltag blandt flere.

I undersøgelsen spørges i hvilket omfang kommunen beder om fyldigt CV, før en medarbejder ansættes i dagtilbud eller skole. – Det oplyser to ud af tre kommuner (65 pct.), at man altid gør. Men der altså også en tredjedel, som ikke gør det.

I hvilket omfang indhenter kommunen referencer fra evt. tidligere arbejdsplads, før en medarbejder ansættes i dagtilbud eller skole? – Det gør to ud af tre kommuner (63 pct.).

Undersøgelsen viser en høj grad af sammenhæng mellem dét at indhente straffeattester, CV, referencer og hvilket beredskab man i øvrigt har.

Der er kommuner, som har indset, at de har en opgave på dette felt, og som har gjort noget ved den. I de fleste tilfælde har de sat ind med en række sideløbende foranstaltninger. Centrale retningslinier (som typisk bl.a. vil indeholde et krav om straffeattester) og forskellige former for kursusvirksomhed, oprettelse af ekspertteams, er ting som synes at gå hånd i hånd. En tredjedel af landets kommuner synes at have vedkendt sig problemet og har taget (de første) skridt til at gøre noget ved det. Men der er også mange kommuner, som i bedste fald kun har gjort en smule ved problemet, hvilket kunne tolkes som et tegn på manglende reel vilje. I hvert fald et tegn på, at problemet ikke vægtes tilstrækkelig højt i forhold til andre presse-

rende opgaver i kommunen. Og så er der en tredjedel, som ikke har dokumenteret at have gjort noget som helst.

Da ingen kommuner skal beskyldes for at gå de pædofiles ærinde, må den mest nærliggende fortolkning af denne kommunale passivitet være, at “den slags sker ikke hos os”. Måske synes man i den lille kommune, at “vi kender hinanden så godt, at vi ville vide det, hvis der var nogle pædofile her”. Ekspertter vil formentlig kalde tankgangen for håbløst naiv – og farlig, fordi den hindrer kommunen i at etablere de mekanismer, som kunne komme den til hjælp, den dag ulykken alligevel er sket.

Justitsministeriets ovennævnte arbejdsgruppe udtaler, at der i gruppen har “været enighed om, at det er af overordentlig stor betydning for en korrekt håndtering af sager om mistanke om seksuelle overgreb, at der i kommunerne udarbejdes retningslinier for, hvordan en medarbejder i en institution/skole og i kommunens forvaltning skal reagere, når der opstår mistanke om seksuelle overgreb. Retningslinierne bør omfatte dels tilfælde, hvor mistanken retter sig mod seksuelle overgreb i hjemmet/barnets omgangskreds og dels tilfælde, hvor mistanken retter sig mod en voksen i barnets institution, skole, fritidsklub mv. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse anbefale, at det af retningslinierne fremgår, at politiet bør inddrages så tidligt som muligt i sagen, og at institutionen-/kommunens forvaltning ikke bør orientere andre forældre i institutionen om mistanken uden politiets samtykke, da en sådan orientering kan få uheldig betydning for en eventuel senere straffesag og efter omstændighederne være en overtrædelse af reglerne om tavshedspligt” (Justitsministeriets arbejdsgruppe, 2002).

Betænkningen og dens anbefalinger dækker et bredere spektrum af seksuelle overgreb end denne rapport, idet den ikke begrænser sig til overgreb i daginstitutioner. Konstateringen af, at de seksuelle overgreb i daginstitutioner blot udgør en lille del af det samlede problem, giver således ikke baggrund for en generel tilbageholdenhed mht. at tage opgaven alvorligt.

FORÆLDRES OPLEVELSE AF SEKSUELLE OVERGREB MOD DERES BØRN

Et faktum for forældrene

I dette kapitel ses sagen fra en bestemt gruppe forældres synsvinkel, nemlig forældre til børn, som har været udsat for seksuelle overgreb. Når det tages i betragtning, at 'overgrebene' ikke i alle tilfælde har ført til, at en person er blevet dømt for overgrebet, kan det forekomme noget ensidigt, at der ikke i højere grad rejses tvivl om overgrebenes 'ægthed', for i et retssamfund er enhver uskyldig, indtil det modsatte er bevist. Det er imidlertid en temmelig præcis afspejling af forældrenes virkelighedsopfattelse, som helt entydigt er den, at overgrebene har fundet sted. Det er sådan den pågældende pædagog omtales, og det er i det lys, kommunale myndigheders, politiets og domstolenes adfærd bliver vurderet. For forældrene er de seksuelle overgreb imod deres barn et *faktum*; ikke en mulighed.

Når vi i det følgende slet og ret taler om *overgrebene* uden at på nogen måde at rejse tvivl om deres ægthed, kan man sige, at vi går forældrenes ærinde, og ikke yder de mistænkte, som netop ikke er blevet dømt, retfærdighed. Hertil er blot at sige, at det netop er hensigten i dette kapitel: at fremstille sagen, som den ser ud, set gennem forældrenes briller.

Den korte version

Hver gang en alvorlig sag når frem til offentlighedens kendskab, sætter den naturligt nok gang i debatten. Eftertænkksomheden melder

sig. Hvad kunne vi have gjort anderledes? Den berørte kommune, politiet, sagkyndige og politikere debatterer hændelsesforløbet og ændringer i regelsæt og beredskaber gennemføres. De sager, som ligger bag samtalerne med forskellige forældre, ligger alle nogle år tilbage, og derfor vil noget af den kritik som refereres, allerede have ført til ændringer som skulle betyde, at noget lignende ikke burde kunne ske i fremtiden. Hvorfor så beskæftige sig med disse sager, hvis de ikke længere har relevans i et fremadrettet perspektiv? Svaret må være, at når det gælder det kommunale ansvarsområde, kan der ganske vist i nogle kommuner være taget skridt til en forbedret håndtering af disse problemer, men der er fortsat mange kommuner, som tilsyneladende intet har foretaget sig, og som derfor må frygtes at stå lige så uforberedt, den dag "lynet slår ned" hos dem, som de kommuner, der allerede har haft problemerne inde på livet, stod for nogle år siden.

I en af sagerne havde overgrebene stået på gennem længere tid, faktisk flere år. De fandt sted, når en mandlig pædagogmedhjælper var på tur med nogle af børnene til en ejendom i nogen afstand fra institutionen. På ejendommen deltog flere voksne i overgrebene, som i hvert fald lejlighedsvis blev filmet. Sagen sluttede med, at den tiltalte blev dømt for overgrebene.

I en anden institution drejede det sig om en mandlig pædagogmedhjælper, der havde været ansat i trekvart år. Kommunens reaktion, da først sagen kom op til overfladen, var hurtig og konsekvent. Den mistænkte blev holdt borte fra børnehaven, og efterforskningen kom i gang. I sidste instans endte det med, at man opgav at rejse tiltale. Beviserne var ikke stærke nok. Men uformelt skal politiet (efter hvad forældrene beretter) have givet udtryk for den vurdering, at overgrebene utvivlsomt havde fundet sted. De kunne bare ikke bevises.

I en institution havde en mandlig pædagogmedhjælper været ansat i lidt mere end et halvt år, da et forældrepar anmeldte ham for overgreb mod bl.a. deres eget barn. Efterforskningen førte til, at der blev rejst tiltale for seksuelle overgreb imod en gruppe af børn. I byretten blev den tiltalte dømt på ikke mindst børnenes vidneudsagn. Men sagen blev anket og førte i landsretten til en frifindelse af den tiltalte.

Hvorfor blev overgrebene ikke opdaget noget før?

Seksuelle overgreb er ikke noget, der har plads i almindelige menneskers forestilling om deres eget liv. Det er noget man hører om; det finder sted i miljøer fjernt fra ens eget, ikke her. Især når det går ud over børn, fylder det de fleste med en sådan afsky, at man væmmes ved tanken. Derfra og til at lukke øjnene, at vende ryggen til, er der ikke langt. Må vi blive fri for at høre om det.

Pædofili har været et tabu. Man talte ikke om det. De fleste havde et meget sparsomt kendskab til emnet. Det gælder også de professionelle i daginstitutionerne, som har ansvaret for vore børn. Pressens omtale af en række sager i de seneste år har uden tvivl medvirket til, at problemet er kommet noget frem i lyset, men at påstå, at pædofili ikke længere er et tabu, vil være at gå for langt.

En forælder forklarer: “Da sagen startede, havde kommunen (og institutionens leder) intet som helst beredskab at læne sig op ad. Kendskabet til pædofili var chokerende ringe blandt pædagoger og psykologer i kommunen. Man havde tilsyneladende heller ingen generel faglighed at støtte sig på. Derfor havde man så ringe muligheder for at tackle den situation, at man ikke havde nogen retningslinier at støtte sig til, da sagen opstod”.

Hvordan kunne overgrebene finde sted i årevis uden at nogen opdagede noget, og de ansvarlige greb ind? Efter hvad en forælder siger, er noget af forklaringen formentlig, at institutionen blev dårligt ledet. Til støtte for denne udlægning henviser den pågældende forælder til, at en tidligere souschef i institutionen var enig i bedømmelsen og selv skal have brugt ordet ‘vanrøgt’ om ledelsens indsats. “Institutionens leder brugte det meste af sin tid på kontoret eller med at gå til møder på rådhuset og andre steder. Når hun en sjælden gang satte sine ben på en af stuerne (fordi hun måtte give en hånd med i tilfælde af sygdom) gjorde det børnene utrygge. De kunne ikke lide hende. De var bange for hende. Der var en stadig strøm af personale ind og ud. Det var ikke et sted, man blev ret længe. – En af de få, der forblev i institutionen, var krænkeren, som efterhånden opnåede en slags særstatus. Han kunne tillade sig ting, som andre ikke kunne”, fortæller forælderen.

Lederen benægtede, at der havde fundet overgreb sted, og selv efter domsafsigelsen skal hun have været fremme med udtalelser om, at den pædofile medarbejder har været udsat for et justitsmord. Det er ikke forældrens indtryk, at lederen vidste hvad der foregik. Institutionen interesserede hende slet ikke.

Det skal retfærdigvis tilføjes, at netop denne kommune har taget ved lære og i dag har et beredskab. Men først skulle man så meget grueligt igennem. Og det spørgsmål, man med rette kan stille, går på de mange kommuner, som synes at slå sig til ro ved tanken om, at "den slags sker ikke her hos os". Hvordan ser det ud hos dem?

Jo længere tid der går, jo større chance skulle der alt andet lige være for, at nogen opdager, der er noget galt. Men de første mange signaler vil let blive misforstået, fordi man i den grad værger sig imod at se det unævnelige i øjnene. "Nu skal man jo også passe på ikke at overdramatisere tingene", sagde en forælder.

En anden forælder svarer på spørgsmålet om, hvordan de fandt ud af overgrebet: "Han havde rød numse, uden at der var tegn på afføring, som kunne have givet den røde hale. Af og til havde han svamp i munden. Drengen svarede undvigende på spørgsmål om, hvad der var sket. Der var mærker på kroppen, som tydede på fysisk vold. Helt galt blev det, da der var tydelige kvælningsmærker på halsen. Da vi spurgte til det, havde institutionen ingen forklaring. Man svarede undvigende. Det måtte være sket under leg". En af dem, der gav de beroligende (bort)forklaringer, var den pædagog, som havde foretaget overgrebene.

En mor giver denne beretning: "Sagen starter, da vores dreng er ca. 3 år gammel. Vi har lige fået endnu et barn, så jeg går hjemme på orlov, mens han er i børnehave. På det tidspunkt opleves drengen som vanskelig. Han opfører sig som en vanartet unge. Om aftenen, når han bliver lagt til at sove, kan han kigge på mig med helt sorte øjne og sige "Jeg hader dig. Og du hader også mig". Han virker meget jaloux på sin lillesøster, men samtidig elsker han hende meget. Men det er vel meget normalt, når der lige er kommet en lille ny i familien, som tager meget af forældrenes opmærksomhed". Som enhver anden i hendes sted ville have gjort, ser moderen ikke noget specielt i det.

Pædofili er ikke noget, almindelige forældre kender noget til. Derfor er de ikke opmærksomme på signalerne, som altså bliver overhørt i stor udstrækning. I det omfang de trods alt trænger sig på, er der masser af bortforklaringsmekanismer. Man ønsker ikke at se faren for problemet i øjnene, fordi det er så modbydeligt, at det nærmest er ubærligt.

En varm dag i forsommeren, hvor drengen render rundt uden tøj på, siger han pludselig til sin far: "Prøv at sutte på min tissemand". Da faderen siger nej, insisterer han: "Jo. Prøv om den smager af chokolade". Da faderen stadig afviser, vender han sig mod moderen, som prøver at forklare, at det gør man ikke. En tissemand er til at tisse med. Hun tænker, at det er noget med et frisprog i børnehaven ("moderne børneopdragelse"), men føler godt nok, at det er kørt for langt i forhold til hendes egne grænser.

Tre år gammel går drengen stadig med ble. Han kan gå en hel dag med bæ i bleen. Moderen må ikke røre ham. Men i løbet af sommerferien stabiliseres han og lægger bleen.

Efter ferien skal moderen begynde på sit job igen, mens den lille køres ind i vuggestue, og det er hårdt arbejde i det næste halve år. I denne spidsbelastede periode er der heldigvis en mandlig pædagog-medhjælper, som har et rigtig godt tag på børnene, når de afleveres om morgenen. Han kommer helt ud til døren og tager imod.

Feriens stabiliserende effekt på drengen fortager sig snart. Om morgenen, når han skal i børnehaven, vil han ikke være der. Men om aftenen vil han heller ikke med hjem. Moderen beskriver det sådan: "Han hader mig og vil straffe mig". En af pædagogerne synes, at han udviser nogle mistænkelige træk. Han er også begyndt at bruge ble igen. Vil ikke skiftes. I flere uger siger han ofte, at han skal have taget temperatur, men moderen afviser. Til sidst tænker hun, at den eneste måde hun kan stoppe det på er ved faktisk at tage hans temperatur. Han ser blot undrende på hende, da det sker. Men moderen fatter stadig ikke noget. Glæder sig blot over, at han nu ikke længere kræver at få taget temperatur.

Moderen får efterhånden en stigende fornemmelse af, at hun ikke kan klare det og beslutter at bede om hjælp. Blot en uge efter, at det er

kommet så vidt, får de brev om, at der er mistanke om at ét, muligvis flere børn har været udsat for pædofilt overgreb. Forældrene opfatter ikke, at det kan være deres barn. "Sådan noget ville man jo kunne mærke".

Det er let at være bagklog, også for den pågældende mor. Men sandheden er, at hun var uhyre opfindsom, når det galdt om at finde på nye bortforklaringer, nye måder at lukke øjnene for den ubehagelige kendsgerning, at drengen blev misbrugt seksuelt.

Nogle få måneder efter at den senere mistænkte pædagogmedhjælper var blevet ansat, begyndte forældrene at få mistanke om, at der var noget forkert. Det var i maj måned. Det meste af skoleferien er deres dreng ikke i institutionen, men da han begynder igen efter ferieperioden, begynder det at gå stærkt. Det er en periode, hvor han er meget rød i halen. Forældrene kontakter deres egen læge for at få klarhed over, hvordan det kan være. Det kommer der ikke rigtig noget ud af, bortset fra at de får noget creme til at smøre halen med. Drengen begynder også at tisse i bukserne nede i institutionen, men ikke derhjemme. Forelagt problemet lover man i daginstitutionen at se nærmere på det. Umiddelbart kan man ikke forstå det. Imidlertid når man ikke at gøre videre i sagen, fordi den samtidig eksploderer, da et andet barns forældre foretager en anmeldelse.

Det kan se ud til, at optakten i dette tilfælde har været ret kortvarig. De første overgreb er dog formentlig foregået senest i maj, altså 3-4 måneder før et forældrepar reagerer. Måske kunne der være gået længere tid, hvis overgrebene først skulle være opdaget af forældrene. Her var det nemlig et af børnene, som begyndte at fortælle om det passerede.

Hvorfor reagerede børnene ikke selv på overgrebene?

Det fører frem til spørgsmålet om, hvorfor børnene ikke selv noget tidligere reagerer på overgrebene. Den dreng, som i en weekend overvinder sig selv og begynder at fortælle sine forældre om overgrebene, er i stand til at nævne, at det drejede sig om en hel gruppe af drenge.

Han fortalte også, at (nogle af) overgrebene var sket under overværelse af de andre drenge fra gruppen og (på skift) var gået ud over dem alle. Han havde fortalt, hvilke drenge det handlede om.

Forældrene bemærker her, at drengene i perioden, hvor overgrebene fandt sted, var blevet udsat for trusler og afstraffelser. Hvis overgrebsmanden var usikker på, om en dreng ville holde sin mund eller begynde at sladre, var drengen blevet lagt ned på gulvet, og de andre drenge skulle så sparke til ham for at vise, hvordan man bliver behandlet, hvis gruppen ikke holder sammen. Drengene var med andre ord blevet manipuleret til at fungere som redskaber for den voksne og dermed gjort medansvarlige for afstraffelsen af deres kammerat.

Løgn var en anden metode, der blev taget i brug over for en dreng, som måske havde til hensigt at sige noget hjemme. En fingeret telefonsamtale, som barnet overværede, med moderen refererede den voksne sådan, at hun havde sagt god for, hvad der nu var sket. Barnet kunne ikke gennemskue, at samtalen var det pure opspind.

I en anden sag havde et par af de misbrugte børn faktisk forsøgt at flygte fra den ejendom, hvor de godt vidste at overgrebene skulle finde sted. Men de havde ikke kunnet planlægge og overskue deres flugt i sin helhed. Det var en impulsiv handling, og de var blevet fanget og bragt tilbage til overgrebenes fuldbyrdelse.

En forælder sammenligner børnenes situation med torturofres. Børnene blev truet til at tie stille. Det drejer sig om børn i førskolealderen. De har været oppe imod en overmagt på såvel det fysiske som det psykiske plan. Langt hen ad vejen måtte de tro, at det de blev udsat for, skete med deres forældres billigelse. De blev jo dagligt bragt hen til overgrebsmændene af deres (intetanende) forældre, som ofte talte pænt om deres bødler, fordi de havde et godt indtryk af dem. De gjorde noget for børnene. Når børnene, som vi har set ovenfor, forsøgte at fortælle deres forældre noget, blev de ikke forstået.

Derfor var det vel heller ikke så mærkeligt, at en del af børnenes vrede blev rettet imod forældrene, som svigtede dem på den måde.

Informationsmødet og derefter

Fra det øjeblik, der er blevet sat ord på mistanken om et seksuelt overgreb, kræves en håndfast styring af sagen. Forældrene er chokerede (også dem, hvis børn ikke selv er blevet misbrugt) og har ingen erfaring at støtte sig til. Daginstitutionens personale vil ofte være lige så dårligt rustede. Der er så mange spørgsmål, som kræver svar.

Hvis mere end et enkelt barn er omfattet af mistanken, kan sagen ikke klares "på tomandshånd" mellem de få implicerede parter. Det er sandsynligt, at et informationsmøde for forældrene vil blive anset for et nødvendigt og ønskeligt første skridt. Her vil repræsentanter for den kommunale forvaltning, som har det overordnede ansvar for institutionen, være til stede sammen med den psykologiske ekspertise (typisk i PPR), som kommunen råder over. Politiet, der skal efterforske sagen med henblik på dens strafferetlige aspekter, vil måske også være der.

I den ene sag var en gruppe drenge straks blevet udpeget som dem, det drejede sig om. Disse drenge forældre blev omgående indkaldt til et aftenmøde med folk fra kommunen (PPR) og politiet. Endvidere deltog en sagkyndig børnepsykolog. Forældrene blev indskærpet, at de ikke måtte tale sammen om det, der var sket (de måtte ikke lægge ord eller oplevelser i munden på hinanden), og heller ikke med den øvrige forældrekreds, som endnu ikke var orienteret. Grunden til, at politiet lagde så stor vægt herpå, var, at man i en anden sag havde været ude for, at forældrene var blevet beskyldt for at have afgivet forklaringer, som lignede hinanden lidt for meget (underforstået: deres beretninger var konstruerede).

Forældrene blev bedt om at gå hjem og tale med deres børn om, hvad der var sket. Ingen er bedre til det end jer, havde de fået at vide. Børnepsykologen gav dem råd om, hvordan man snakker med børn uden at bruge ledende spørgsmål. Vigtigt i den forbindelse var, at samtalen i størst mulig udstrækning foregik i en upåvirket atmosfære. Barnet skulle ikke se sine forældre gå i chok over de oplysninger, det lagde frem. Parolen var helt klart: det drejer sig i første omgang om at afdække tingene; ikke om at behandle barnet. Det var hensynet til at få de ting frem, som evt. kunne anvendes i en straffesag, der havde første prioritet. Behandlingsmæssige tiltag kunne først sættes i værk efter en evt. politiafhøring af barnet.

“Jeg måtte godt spørge min dreng, om han kendte ordet “numseleg”. Da jeg gjorde det, bøjede han sig forover, trak bukserne ned, tog min hånd og satte min finger mod numsen. – Jeg spurgte: Har du leget numseleg? Det reagerede han på ved at opføre sig som en brølende løve. Han nærmest overfaldt mig. Straks efter gik jeg ind og skrev ned, hvad jeg havde sagt, og hvad han havde svaret. Med angivelse af dato, klokkeslet og det hele”.

“Jeg skrev i den følgende tid ned, når drengen havde sagt noget nyt og afleverede i flere omgange det nedskrevne til politiet. Efter nogle uger kom der ikke ret meget mere fra drengen, og vi blev så indkaldt til afhøring. Det var ca. 4 uger efter anmeldelsen. På det tidspunkt var flere af de andre drenge blevet afhørt.¹ Men min dreng var dog ikke den sidste”.

Man kan ikke holde aftenmøde med en snæver kreds af forældre om et så betændt emne som seksuelt misbrug og forvente, at den resterende forældrereds ikke får noget at vide herom. Før eller senere vil det ske. Derfor blev hele forældreredsen indkaldt til et nyt møde få dage efter det første.

Kommunens måde at tackle sagen på virkede efter denne forælders mening fornuftig. Der var efter en tidligere sag i kommunen sat forskellige ting i værk. Der var sket udskiftninger forskellige steder i forvaltningen, bl.a. i PPR. Der var udarbejdet en handlingsplan for PPR, og fra første færd blev forældrene tilbudt psykologhjælp og hjælp til børnene. Der var også tilbud om, at alle børn i institutionen (ikke kun de direkte implicerede) kunne skifte institution, hvis det var, hvad forældrene ønskede. Det var sådan set godt nok, siger forælderen. Der stod faktisk et apparat klar.

I en anden sag vurderes kommunens håndtering af sagen, da den først kom op til overfladen, overvejende positivt. Det gik hurtigt – den mistænkte blev straks holdt borte fra børnehaven. Og der gik et

1. “Der har i arbejdsgruppen været enighed om, at afhøringen af barnet bør foretages så hurtigt som muligt og helst inden for en uge efter, at politiet har modtaget anmeldelsen” (Betænkning 1420).

brev ud til forældrene om et møde på rådhuset næste aften. Vedlagt i brevet var en checkliste, som forældrene kunne bruge til at skyde sig lidt ind på, om man havde noget at være bekymret for. "På seks af de 10 punkter passede signalerne på vores barn, men vi blev ved med at tænke, at det også kunne skyldes noget andet (bl.a. drengens jalousi over for sin lillesøster)". Alt dette var godt nok. Utilfredsheden koncentrerer sig mest om selve informationsmødet, hvor der var meget, man ikke kunne få at vide, men man kunne jo bare se sig omkring. Hvem er ikke til stede? Det var ham. Det ærgrer, at forældrene ikke måtte snakke sammen, selv om denne forælder godt kan se risikoen for, at en stemning blev pisket i vejret.

En forælder er meget negativ i sin omtale af kommunens indsats. Den havde intet som helst beredskab at læne sig op ad. "Vi forældre følte konstant, at det var os, der skulle drive sagen frem. Vi fik ingen hjælp. Vi havde ellers haft god brug for, at nogen havde taget styringen og sørget for fremdriften, så vi kunne have helliget os vore egne problemer". Kommunens holdning efter at sagen begyndte at rulle, beskrives som meget distanceret. Man måtte da erkende, at man som arbejdsgiver havde et formelt ansvar, men så heller ikke mere. Ved videoafhøringen af barnet var kommunen repræsenteret ved en bisidder, der ifølge denne forælder intet forudgående kendskab havde til sagen. Afhøringen gjorde imidlertid et stort indtryk på hende, og bagefter sagde hun til forældrene, at hvis der var noget, hun/kommunen kunne gøre, så måtte de endelig sige til. Men på det tidspunkt blev tilbuddet opfattet som aldeles hult. Kommunen havde for længst mistet enhver form for troværdighed i forældrenes øjne.

Videoafhøringen

"Der er så uhyre få fysiske beviser i den slags sager, at man er meget afhængig af, hvad børnene siger. Hvis de ikke får lov til at udtale sig, er der næsten ingen muligheder for at vinde sagen", siger en af forældrene, og sætter dermed fokus på betydningen af at kunne føre selv mindre børn som vidner i sager om seksuelle overgreb mod disse børn. Det er et emne, som har været meget diskuteret, jf. Betænkning 1420 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn. I forhold til de procedurer, som var gældende, da de sager, som ligger bag forældredtalelserne i denne rapport, verserede, er der gennemført en række ændringer bl.a. vedrørende procedurer omkring

afhøring af børn. Forældrene har imidlertid måtte berette, hvordan det gik for sig, da deres sag kørte, og hvilke overvejelser de gjorde sig i kølvandet på deres oplevelser.

En forælder beretter, hvordan de forud for afhøringen af deres dreng fortalte ham, at han nu skulle fortælle politiet det, han havde fortalt sine egne forældre. På turen til politistationen, hvor afhøringen skulle finde sted, havde drengen det meget skidt, han nærmest gemte sig i bilen. Da de så kom til politistationen skulle de gå langt, før de kom frem til afhøringslokalet. De passerede på vejen et lokale, hvor nogle betjente sad og rengjorde deres tjenestevåben.² Det gjorde drengen ekstra skræmt. Det skal her huskes, at drengene, i perioden med overgrebene var blevet udsat for trusler og afstraffelser for at få dem til at makke ret.

Ingen af de mennesker, som deltog i afhøringen, havde truffet drengen før. Hverken betjenten, som foretog selve afhøringen, drengens bisidder fra socialforvaltningen eller advokaten.³ Lokalet, hvor afhøringen foregik, var udstyret med et bord og stole i voksenhøjde. Drengens ben kunne ikke nå gulvet. Han var hundeanst og turde næsten ikke sige noget. Alligevel fik politimanden langsomt lirket det meste ud af ham, det han også havde sagt til forældrene.

2. "Arbejdsgruppen har ... ikke fundet grundlag for at stille forslag om, at videoafhøringer fremover bør foretages andre steder end på politistationer, ... [men den] har ... bemærket, at der ved placeringen af videoafhøringslokalet på politistationen bør tages højde for, at barnet ikke skal igennem hele politistationen for at komme til afhøringslokalet. Arbejdsgruppen har yderligere bemærket, at det er særdeles vigtigt, at det lokale, hvor afhøringen af barnet foregår, er imødekommende og børnevenligt indrettet" (Betænkning 1420).

3. "Arbejdsgruppen foreslår, at afhøringerne også fremover foretages af en polititjenestemand. Det bør imidlertid være muligt, at en børnesagkyndig efter en konkret vurdering kan bistå polititjenestemanden ved afhøringen, fx hvis barnet er særlig psykisk belastet af overgrebet. I sådanne tilfælde vil den børnesagkyndige tillige kunne vejlede forsvareren og anklageren ved formulering af eventuelle supplerende spørgsmål til barnet.

Der har i arbejdsgruppen været enighed om, at den afhørende polititjenestemand nøje bør planlægge afhøringen, og at det i den forbindelse kan være af stor betydning for polititjenestemandens polititjenestemandens afhøring af barnet, at han forud for afhøringen får lejlighed til at møde barnet under et såkaldt "hjemmebesøg" (Betænkning 1420).

Bisidderen fra socialforvaltningen havde familien som nævnt ikke set forud for afhøringen og heller ikke siden. Indtrykket af vedkommende var, at det var en ganske almindelig social sagsbehandler. Det stod ikke klart, hvad hendes forudsætninger for at bistå drengen egentlig var. Hun oplevedes ikke som særligt børnesagkyndig.

Efter afhøringen havde forældrene fortalt drengen, at den tiltalte nu skulle for en dommer. Og da sagen var afgjort i byretten, fik han at vide, at manden nu var dømt, men også at han fik en chance til hos en ny dommer. Efter frifindelsen i landsretten fik drengen også det at vide. Men ellers har forældrene søgt at holde drengen uden for alle deres egne overvejelser og efterfølgende arbejde med sagen.

Hvordan reagerer en nu 7-årig dreng på, at gerningsmanden ved domstolen bliver frikendt? Han lukkede fuldstændig i som en østers. – Han kan vel ikke forstå det på anden måde end, at det voksne samfund ikke troede på ham, at han blev anset for en løgner. Hans ord var ikke at regne imod en voksens benægtelser. At frifindelsen netop skyldes, at landsretten ikke fik lov at se båndet med hans udtalelser, må for ham stå som helt uforståeligt. Drengen havde oplevet endnu et svigt.

En forælder kommenterer videoafhøringerne sådan: "Politiet har taget ved lære af de første, mindre heldige erfaringer med videoafhøringer. Det er fint nok, at der er fastsat regler for, hvordan afhøringerne skal foregå, hvordan rummene skal indrettes, så der tages hensyn til, at det er børn, det drejer sig om. Det er også fint nok, at afhøringerne af børn samles hos et mindre antal betjente, som så kan få en vis erfaring med den slags. Det er glædeligt, at de tilbydes noget efteruddannelse med henblik på denne særlige opgave, men det antal timer, der er afsat til formålet, er alt for beskedent til virkelig at nytte noget.

Den pågældende forælder efterlyser et team af børnesagkyndige til at klarlægge overgrebene. Sagkyndige med særlig erfaring i at samtale med små børn og faglig viden om børns måde at kommunikere på. Børnenes udsagn skal ofte tolkes, dvs. oversættes til, reformuleres i et sprog almindelige voksne taler.

Forældrenes oplevelse af institutionens reaktion

Når en meget alvorlig mistanke rejses mod en arbejdskollega, vil reaktionerne være forskellige. Der er det *solidariske* forsvar. Det kan ikke passe. Det hele må være en misforståelse, ondsindet sladder. Man bakker sin kollega op. En person, som man måske har et godt forhold til, måske har man ligefrem siddet med ved bordet, da vedkommende blev ansat. Men så er der jo også forældrene og dermed *tvivlen*. De plejer at være rimeligt fornuftige. Hvorfor skulle de finde på den slags? Og ved nærmere eftertanke er der måske også noget i børnenes adfærd i den senere tid, som ikke har været til at forstå. Problemet vendes indad i form af *selvbebrejdelse*. Hvorfor har jeg ikke set det? Jeg har svigtet, jeg duer ikke til mit job.

En af forældrene fortæller, at personalet havde massive problemer med at tackle situationen. De havde meget svært ved at se børnene i øjnene. Ikke fordi de var i tvivl om, at børnenes beretninger var til at stole på. Tværtimod, ved nærmere eftertanke passede børnenes udsagn godt sammen med nogle af de iagttagelser, de selv havde gjort uden dog at kunne forstå dem. Nu faldt brikkerne på plads, men det gav så plads for alle selvbebrejdelserne, for skyldfølelsen. En ældre pædagog med stor erfaring citeres for at have spurgt sig selv: "Hvorfor undrede det mig ikke, at han gik i kælderen med børnene for at bade? Det har vi jo aldrig gjort før". Men det skyldes måske netop, at den unge mand ansås for at være god til børnene. Han var god og omsorgsfuld.

Personalet trak sig tilbage, kunne ikke klare den daglige konfrontation med børn og forældre. Flere måtte igennem krisebehandling på Rigshospitalet.

Det hører med til billedet, at kommunen på det *centrale plan* faktisk havde sat forskellige ting i værk. Isoleret set forekom forvaltningens håndtering af sagen derfor også at være i orden. Der var sket udskiftninger forskellige steder i forvaltningen, bl.a. i PPR. Der var udarbejdet en handlingsplan for PPR, og fra første færd blev forældrene tilbudt psykologhjælp og hjælp til børnene. Der var også tilbud til alle børn i institutionen om, at de kunne skifte institution, hvis forældrene ønskede det.

Når personalet alligevel var så uforberedt på situationen skyldtes det, at kommunens handleplan kun omfattede forvaltningens håndtering. Der var ikke holdt kurser for daginstitutionernes personale og lagt planer for, hvordan der skulle handles ude i institutionerne. Det er der så blevet sidenhen, tilføjer den pågældende forælder.

Den anklagede var afholdt

Når først overgrebet er kommet for en dag, er der naturligvis kun de negative følelser tilbage i forhold til overgrebsmanden. Men sådan var det ikke før. Det er netop en vigtig del af forklaringen på, hvordan det kunne være, at forældre og kollegaer lod sig narre. De blev forført af personens venlighed og interesse for børnene, det at han gav dem omsorg, måske et forhold, som blev oplevet i kontrast til andre ansattes lidt for store interesse i kaffepauserne. Han gjorde noget for børnene, investerede noget af sig selv i sit arbejde. Ja, det skal vi love for, kan vi her efterfølgende føje til. Og han tog sig betalt for sine ydelser.

Den pædofile er i alle andre sammenhænge ganske normal, forklarer en forælder. En person man har tillid til og holder af, fordi han faktisk udøver en omsorg for ens barn, som de andre ansatte i børnehaven glemmer. Han havde hjertet med i det, han gjorde med drengene. Spillede fodbold med dem. Men han havde efterhånden også fået aftvunget sig nogle fordele i forhold til de pædagoger, som var mere interesserede i kaffepauserne og i at sidde inde bagved og få sig en smøg. Han tog sig imidlertid betalt for sin omsorg. Det skal man ikke glemme.

En anden forælder siger: "Vi var glade for, at han var der. Han var den eneste mand, en ung fyr, som legede drengelege – spillede fx fodbold med dem. Kontakten med ham var sådan set udmærket, når man spurgte til, hvordan dagen var gået osv. Umiddelbart kunne drengene godt lide ham, fordi han lavede noget for dem".

DEN KOMMUNALE HÅNDTERING AF SAGERNE

Kommunerne

Bølgen af sager om seksuelle overgreb i daginstitutioner startede i 1997 med den meget omtalte Vadstrupgårdsag. Siden har emnet været *godt stof* i pressen, hvor en række andre sager har opnået fylldig omtale. Fordelt ud over de enkelte kommuner er den samlede mængde af sager på dette område imidlertid så beskeden, at erfaringsgrundlaget i den enkelte kommune er helt afhængig af, om “ulykken” tilfældigvis har ramt lige præcis denne kommune.

Vi har valgt at tage kontakt til *kommuner i hovedstadsområdet med erfaringer* fra politianmeldte sager af denne karakter, fordi disse kommuner har en indsigt at give videre. Men selv blandt disse kommuner er der forskelle mht. sagernes karakter og dermed den akkumulerede erfaringsmasse i kommunen. Fælles for disse kommuner er dog, at de har et beredskab i forhold til seksuelle overgreb. Beredskabet består dels i nogle *retningslinier* for, hvordan kommunens forvaltning og institutioner skal tackle sager af denne art, dels i aktiviteter til *forebyggelse* af seksuelt misbrug eller krænkelse af børn og unge i kommunens institutioner (oplysningsmateriale til personale og forældre, kurser for pædagoger etc.).

Erfaringsbaggrunden i en af kommunerne udgjordes af 4 politianmeldelser samt et noget større antal sager, der gik på en bekymring eller mistanke, som ikke førte til noget. I en anden kommune havde man inden for de seneste tre år haft tre sager. Alle tre startede med

en henvendelse fra politiet, der havde modtaget en anmeldelse fra forældre. I det ene tilfælde gik barnet til behandling i PPR, og under samtalen kommer noget frem, som fik psykologen til at reagere over for forældrene, der så henvendte sig til politiet. I et andet tilfælde havde en pige set noget i fjernsynet og efterfølgende sagt til forældrene, at det også var foregået i hendes institution. Forældrene gik (uden forudgående henvendelse til pigens institution) direkte til politiet med en anmeldelse.

En socialforvaltning havde inden for en periode på ca. fem år haft fem sager. Ingen af disse sager omfattede mere end ét barn, og ingen af dem er kommet for retten. Et andet lokalcenter havde haft tilsvarende få sager. Politiet havde i intet tilfælde rejst tiltale. I begge lokalcentre fortæller man, at alle mistanker var rejst af forældrene.

Sager uden substans

Sager om seksuelle overgreb kan være af vidt forskellig karakter. Nogle er af den meget grove art, hvor offeret lider såvel fysisk som psykisk skade ved overgrebet, andre er af en mildere art, hvor der mere er tale om en krænkelse af offerets blufærdighed. Så længe der ikke er faldet dom i sagen, er ingen skyldig i juridisk forstand. Men en person er mistænkt (og tiltalt) for at have begået overgrebet. En sag om seksuelt overgreb starter altid med, at nogen har en mere eller mindre begrundet mistanke.

For at tydeliggøre, hvad vi taler om, kan det være hensigtsmæssigt at skelne mellem en *bekymring* for, hvad der kan være sket, som en forælder kan have på sit barns vegne, og en begrundet *mistanke* om et overgreb. Bekymringen er noget diffus i det, forælderen vil typisk være forvirret og usikker på, hvad det handler om, og har brug for afklaring. Er det her noget, jeg skal tage alvorligt? Eller er det "blot" min (og barnets) blufærdighed, der er krænket? En forælder, som nærer mistanke om et overgreb, vil derimod selv føle en vis afklarethed og handler følgelig ud fra den hypotese eller forestilling, at der har fundet et overgreb sted. Opgaven vil være at underbygge hypotesen yderligere, at skaffe beviser for dens rigtighed. Bekymringen og mistanken skal forstås som yderpunkterne på en skala. Almindeligvis vil man formentlig befinde sig et sted midt imellem: med en bekymring, der måske gradvis antager karakter af en begrundet mistanke.

I mange tilfælde bliver det aldrig til mere end en bekymring. Det professionelle apparat finder, at der ikke er hold i anklagerne, mistanken kunne ikke begrundes, og ofte lykkes det at komme til en forståelse med forældrene om, at det var en misforståelse. En harmløs hændelse er blevet tolket på en forkert måde. Der var ingen substans i sagen. Forælderen er blevet lettet for sin bekymring.

Til illustration af, hvad der kan være tale om, når sagen er uden nævneværdig substans, kan følgende beskrivelse fra en erfaren pædagogisk konsulent bruges.

“Efter at jeg har været ude og tale med institutionen og forældrene, finder vi måske ud af, at det ikke er noget. I virkeligheden drejer det sig måske om *noget andet* eller det falder for en slags bagatelgrænse, det er *for småt* til at kunne bære en anmeldelse til politiet”.

“Et eksempel på en bekymring, som udspringer af noget helt andet end et overgreb: En mor kommer op til mig og siger: min 5-årige søn har sagt “vil du se min dillermand?” Det er ikke et ord og et sprog, de bruger derhjemme. Der må være noget galt. Jeg tager så fat i daginstitutionen og får at vide, at drengen er med i en gruppe af jævnaldrende drenge, som er enormt fikseret på forskellige seksuelle lege og i den forbindelse elsker at bruge seksuelle bandeord, som de voksne ikke bryder sig om. Sammen med forældrene finder vi ud af, at det hele er et udviklingsspørgsmål. Det handler ikke om, at barnet er blevet seksuelt krænket, men at barnet har et stort behov for at beskæftige sig med seksuelle ting og bruge bandeord. Mere er der ikke i den sag”.

“Det kunne også dreje sig om, at et større barn, en pige, kommer hjem til sine forældre og siger om en voksen i institutionen (fx en SFO), at hun ikke bryder sig om at være sammen med ham. Han er *ulækker*, siger hun. Hun kan heller ikke lide, at han kysser hende. Når vi derefter spørger mere ind til det, hvad det egentlig handler om, så har vi måske i en af vores institutioner en mandlig medarbejder, som overskrider børnenes grænser. Som måske kysser en 10-årig pige på kinden, måske har dem på skødet eller holder om dem eller gør nogle ting, som de ikke bryder sig om i den aldersgruppe. Men det handler ikke om noget kriminelt. Snarere om det pædagogiske problem, at en medarbejder ikke opfatter og respekterer børnenes egne grænser.

Det kan vi naturligvis ikke have. Her drejer det sig om at få medarbejderen til at ændre adfærd; ikke om at rejse en politisag”.

En anden professionel erfaring er, at nogle af de grundløse mistanker (bekymringer) er fostret af forældre, som selv har problemer, der i forvejen er kendt af myndighederne. Ifølge BUPL's gennemgang af en række sager er der eksempler på, at mistanken er rejst af en forælder med det formål at skade pædagogen eller institutionen (BUPL-Sekretariatet, 2002).

En meget almindelig første reaktion på en ny sags opdukken vil være at spørge sig selv: hvad plejer problemet at være i sådan en sag? Og så ser man efter det. Man kan sige, at erfaringen fra tidligere trækker sine spor hen over den nye sag. Da de henvendelser om seksuelle krænkelser eller overgreb mod børn, som kommunerne får fra forældre, for størstepartens vedkommende drejer sig om bekymringer uden større substans, er der således en vis risiko for, at den professionelle på forhånd vil være skeptisk indstillet til den forælder, som kommer med en mistanke om en seksuel krænkelse.

“Det sværeste i en sag er at vurdere, hvad det er, sagen består af. Analysen af, hvad det er, jeg har med at gøre. Hvad er det for nogle udsagn, jeg hører. Hvad er det, jeg ser? Hvordan kan vi handle på det? Det der tidspunkt, hvor du skal tage stilling til: er det her noget, der er sket, eller er det ikke noget, der er sket?” Sagt af en pædagogisk konsulent, som tilføjer, at valget i hendes kommune heldigvis ikke påhviler en enkelt person alene, men foretages samlet af en særlig specialistgruppe.

En sag starter

Hvordan opdages det, at der er en sag? Det er der ikke noget fast skema for. Tværtimod vil den enkelte sag have sit eget forløb, som i nogen udstrækning kan sammenlignes med andre sager, men sjældent være identisk med, hvad man tidligere har været ude for. Mere overordnet kan man dog pege på i hvert fald tre forskellige kilder til sagens opkomst.

Den første kilde er *barnets forældre*, som begynder at nære bekymring for, hvad der sker med deres barn. På et tidspunkt vokser bekym-

ringen sig stor nok til, at den må deles med andre. Det kunne være personer i familien eller omgangskredsen. Her vil vi dog koncentrere interessen om de professionelle, som har en daglig kontakt til barnet, personalet i *daginstitutionen*. Er det en menig stuepædagog eller institutionens leder, forældrene vælger at betro sig til? Det kan få betydning for, hvordan informationen spredes blandt personalet. Det er også muligt at forældrene går uden om institutionen og betror sig til en *kommunal fagperson*, fx en PPR-medarbejder, som i forvejen har kendskab til barnet/familien. Og endelig kan forældrene gå direkte til *politiet* med en anmeldelse. I dette tilfælde er det næppe blot en bekymring, forældrene vil dele med andre. Mere sandsynligt er det, at bekymringen er blevet til en form for vished. Forældrene oplever, at de står med en reel mistanke, som er så tilpas begrundet, at de mener, den skal gøres til genstand for en egentlig undersøgelse.

Vejen fra bekymring til mistanke, fra den noget diffuse oplevelse af, at noget vistnok er galt, til den konkret formulerede mistanke om en bestemt handling (her et seksuelt overgreb), kan være lang, og resultatet kan blive, at forældrene aldrig når frem til at formulere deres mistanke. Sagen falder væk, der var ikke noget i den. Det hele var en misforståelse. Men afstanden (i tid og beslutningsgang) kan også være ganske kort, hvilket vil være tilfældet, hvis beviserne eller udsagnene er tilstrækkelig klare og påtrængende.

En anden kilde kan være *daginstitutionen*, hvis personale (eller leder) har gjort nogle iagttagelser, der vækker bekymring eller ligefrem mistanke. Går bekymringen kun på et enkelt barn, vil den nok blive forelagt forældrene, men er den mere omfattende, kan den anden mulighed godt tænkes at trænge sig mere på, den institutionelle løsningsmulighed at melde opad i systemet. Man rådfører sig med sit professionelle og fagkyndige bagland. Hvad der videre skal ske bliver til en teambeslutning på et overordnet niveau. Først derefter bliver forældrene (og det øvrige personale) informeret.

Lige som forældrene kan gå til en fagperson uden for daginstitutionen og forelægge sin bekymring, kan man forestille sig, at en sådan *fagperson, som i anden sammenhæng har kontakt til barnet*, via denne kontakt kommer under vejr med, at der vist er noget galt, og derfor tager initiativ til at undersøge spørgsmålet nærmere. Sandsynligvis vil det ske over for det relevante team i kommunen (som i det mindste

ad hoc vil inkludere lederen af barnets daginstitution), der så tager den videre beslutning om evt. at forelægge sagen for politiet. Men den indledende kontakt kan også gå til forældrene.

Uanset hvordan sagens konkrete opstart forløber, vil kommunens politiskadministrative ledelse skulle tage ansvaret for sagens videre forløb, herunder afklare forholdet til den evt. politimæssige efterforskning, information og støtteaktiviteter til forældrekrædsen, institutionens personale, samt kontakten til presse (hvis offentligheden har fået kendskab til sagen) og sidst, men ikke mindst den person, som er under mistanke, men (endnu) ikke dømt.

De kommunale enheder, vi har haft kontakt til, fortæller, at det helt overvejende er forældrene selv, der formulerer mistanken og forelægger den for deres barns institution eller går til politiet med den. Hvordan det landsdækkende billede ville se ud, hvis en sådan opgørelse blev foretaget, kan vi ikke vide, men det er det samme indtryk, som BUPL har (BUPL-Sekretariatet, 2002).

På forhånd kan der ikke i detaljer lægges en strategi, som vil være relevant i alle sager. Men nogle vejledende principper, som kan være til støtte for beslutningstagerne, kan nok udformes. I det mindste vil sådanne principper være udtryk for, at man allerede før stormen bryder løs har gjort sig nogle tanker om, hvad der vil være en hensigtsmæssig adfærd, og dermed alt andet lige vil være klædt bedre på til at møde problemerne.

Proceduren

De kommuner, som undersøgelsen baseres på, har alle udarbejdet skriftlige retningslinier for, hvordan der skal handles ved mistanke om seksuelle overgreb mod børn i kommunens daginstitutioner.⁴ Et gennemgående element i disse retningslinier er, at sagen hurtigst muligt skal bringes videre (opad) i systemet. Det er ikke et problem, man skal sidde og tumle med ude i den enkelte institution. Hvis man

4. Retningslinierne omfatter typisk et bredere felt af institutioner for børn og unge end det, der er i fokus for denne undersøgelse.

på mindste måde er i tvivl om, der er noget i sagen, så er det tilstrækkeligt grundlag for at gå videre med den. Eller som det udtrykkes i Københavns kommunes retningslinier: "Hvis der på baggrund af de foreliggende oplysninger er behov for en nærmere undersøgelse af forholdene, er der grundlag for en politianmeldelse, idet det alene er politiet, der har kompetencen til at gennemføre sådanne undersøgelser".

I en kommune beskriver den pædagogiske konsulent proceduren, og hvad man rent praktisk gør, således: "Når der rejses mistanke til en pædagog, undersøges det ved en samtale med institutionens leder, hvad der kan være i mistanken. Jeg tager også en snak med forældrene. Hvis det medfører, at vi *ikke finder grundlag for at indgive politianmeldelse*, tager jeg en samtale med den pågældende pædagog, som får at vide, hvad der er blevet sagt, og jeg hører, hvad han tænker om det. Jeg vil vide, hvordan han har det? Om der er nogen derhjemme til at tage sig af ham? Han får tilbud om at kontakte Rigshospitalets krisecenter, og i den følgende tid holder vi øje med ham for at se, hvordan det går. Har han behov for hjælp – så får han det".

"Hvis vi derimod vælger at anmelde sagen til politiet, så er det politiet, der står for den videre efterforskning. Vores opgave er så sammen med politiet at finde ud af, hvornår vi må orientere vores personale. Som arbejdsgiver kan vi ikke leve med, at der foregår en efterforskning imod en medarbejder uden at det øvrige personale bliver informeret herom. Ganske vist er det ikke meget, vi kan fortælle, der er jo en tavshedspligt. Men det, der må siges, skal de have fra os, og ikke fra rygtestrømmen ude i byen".

Alle, vi har talt med, betoner igen og igen, hvor svære disse sager er. Det er meget alvorlige anklager, og derfor står der meget på spil for de mennesker, som (måske uden egen skyld) bliver involveret. Det er så utrolig vigtigt, at den første beslutning er rigtig. Derfor skal flere være sammen om at træffe dem. En eller anden form for specialteam med deltagelse af den overordnede pædagogiske ledelse, PPR, forvaltningsrådets chef, sundhedsplejen etc. synes at være den model, man benytter. "Uanset, hvad institutionslederen selv måtte mene, skal en sådan henvendelse forelægges for mig og ekspertteamet", siger en pædagogisk leder og fortsætter: "Det bedste man kan gøre, når en sag starter, er at sætte hælene i og træde varsomt.

Og på den måde finde ud af, hvad der er i det. Ikke fordi vi skal efterforske sagen. Det gør politiet. Men vi skal tage os af de mennesker, som er en del af det. Forældre, personalet, børnene. Der er mange at tage hensyn til. Mange bolde at have i luften. Det er utrolig svært at lande disse sager lykkeligt. Der er ikke noget som helst lykkeligt i disse sager. Det er et spørgsmål om at afbalancere tingene, så man kommer ud med færrest mulig menneskelige omkostninger”.

Politiet tager over

Så snart der er foretaget en politianmeldelse, udvikler sagen sig ad to spor, som ikke nødvendigvis er parallelle. Det ene spor vedrører *den politimæssige efterforskning* med henblik på en evt. straffesag. Det andet spor vedrører *det kommunale beredskabs opklaring* af, hvilke behov for støtte og behandling, de involverede parter har, samt udarbejdelse af en plan for gennemførelse af de nødvendige støtteforanstaltninger. I det omfang de to spor krydses, synes der ikke at herske tvivl i nogen af lejerne om, at hensynet til den politimæssige efterforskning går forud for hensynet til en effektiv behandling af de opståede skader. Dette udtrykkes meget præcist i retningslinierne fra Københavns kommune: “Det er vigtigt at være opmærksom på, at barnet ikke kan få individuel psykologbehandling før politiet har afsluttet en eventuel afhøring af barnet”.

Et centralt tema er, hvad der kan informeres om, og hvornår det må ske. Politiets interesse er, at vidneudsagnene, der på grund af det som regel manglende fysiske bevismateriale, skal bære en sag igennem, skal være så stærke og autentiske som muligt. Frygten er, at navnlig børnenes vidneudsagn, der i forvejen tillægges ringe troværdighed ved domstolene, skal miste yderligere i værdi ved at fremstå som uklare eller for enslydende og “fabrikerede”. Derfor ønsker politiet at foretage deres afhøringer af børnene, før disse får lejlighed til at tale for meget med andre (deres forældre, pædagoger, psykologer etc.) om de påståede overgreb. Specielt hvis *en gruppe af børn* er omfattet, er risikoen, at forældrene til disse børn snakker sammen på kryds og tværs og derved skader efterforskningen. Holdes forældre kredsen og personalet i en institution, hvor en ansat mistænkes for en seksuel krænkelse af nogle børn, i uvidenhed om, hvad der er foregået, og hvad der sker i sagen, kan det imidlertid være til ubodelig skade for samarbejdet internt i institutionen og mellem forældrene og per-

sonalet eller kommunen. Det er derfor nødvendigt at finde en samarbejdsmodel, som alle kan leve med.

Erfaring med denne type sager og indsigt i den andens mål og forudsætninger synes at give et godt grundlag for, at politi og kommune kan etablere et frugtbart samarbejde i stedet for at modarbejde hinanden.

I hvilken grad bliver en sådan sag et "offentligt" anliggende? Jo flere der kender noget (men ofte ikke alt) til sagen, jo flere vil stille spørgsmål og give deres mening til kende, og jo vanskeligere bliver det at styre sagen igennem til en for alle parter acceptabel afslutning. Påståede overgreb, som kun omfatter et enkelt barn, synes lettere at holde uden for omgivelsernes kundskab, end sager, der vedrører en hel gruppe af børn. Her er der ganske enkelt fra begyndelsen for mange forældre, der ved noget og har en interesse i at undersøge sagen, til at sagen kan holdes "inden døre". Højest sandsynligt vil en mistanke om overgreb mod *flere* børn også blive efterforsket af politiet.

I en kommune er det erfaringen, at de sager, man *ikke* går videre med, typisk kun vedrører et enkelt forældrepar. Det er faktisk lykkedes at holde dem alle inden for den kreds af personer, som på den ene eller anden måde var i forbindelse med sagen. Forældrekrederen i øvrigt har ikke fået noget at vide. Det pågældende forældrepar har ikke været interesseret i det.

Samarbejdsrelationen til politiet fremstilles i en af kommunerne på den måde, at man har skullet føle hinanden på tænderne. "Der har været nogle diskussioner, som bunder i, at vi og politiet har en interessekonflikt. Politiet vil jo i virkeligheden helst have, at ingen bliver informeret om noget som helst. Så får de bedst ro til deres arbejde. Men det kan vi jo ikke leve med. Vi har et ansvar for vores ansatte, der har krav på at vide, hvad der foregår. Der er en modstrid her, som det egentlig er lykkedes at tackle meget godt. Efterhånden har vi fået et fint forhold til politiet. Vi skal selvfølgelig også passe meget på ikke at ødelægge en sag for politiet og deres fremskaffelse af beviser eller vidneudsagn ved at informere på en forkert måde".

Udtalelsen peger på det, der altid vil være et svagt punkt i kommunen de første gange, den står med en sag af denne karakter. Man er

uvant med opgaven, har ingen rutiner at gribe til, og kan derfor komme til at "dumme sig", fordi kommune og politi har delvist modstridende interesser omkring, hvordan og hvor meget der skal siges til personale, forældrekreds og den øvrige omverden om sagen. Men udtalelsen rummer også det positive element, at man fandt en balance, da man først fik snakket sammen og forklaret hinandens udgangspunkter.

Det har formentlig spillet en rolle for kommunens opfattelse af samarbejdsrelationen, at politianmeldelsen blev foretaget af forældrene, ikke af kommunen selv. Den har i højere grad kunnet se sig som repræsentant for den mistænkte. "Vi har et hensyn til vores ansatte, som vi skal beskytte. I en sag, som politiet efterforskede, ville man have, at vi ikke fortalte den mistænkte, hvad efterforskningen drejede sig om. De mente, at vi kunne nøjes med at sige noget om samarbejdsproblemer. Men det kunne vi ikke godtage i forhold til en medarbejder, der aldrig havde været samarbejdsproblemer med". De andre forældre var kommunen derimod mere tilbageholdende med at orientere. "Vi ville ikke blæse det mere op end nødvendigt, før vi vidste, om der var noget i det her".

I en kommune, hvis erfaringsbaggrund omfatter sager fra den grove ende af spektret, karakteriseres forholdet til politiet i meget positive vendinger. "Vi har et rigtig godt samarbejde. Politiet er meget åbent, og vi har begge veje en god forståelse for den andens behov. Når vi har et kursus eller en konference om børn og unge, plejer vi at invitere politiet med. Og de kommer gerne. Specialiseringen mht. afhøring af børn er et stort plus. Betjentene er meget interesserede i at dygtiggøre sig. De ved godt, at dette her er de ikke dygtige nok til, og de vil gerne lære mere".

"Hvis først politiet bliver inddraget i en sag, fylder det meget", siger en kommunal leder. Det betyder dog ikke, at samarbejdet med politiet opfattes som tungt eller belastende. Tværtimod beskrives samarbejdet som godt. "Jeg kan da sagtens ringe op til politiet og forelægge dem et problem, hvor de måske ender med at sige: lad det ligge. Der er ikke noget at efterforske. Så på den måde har vi et fint samarbejde. Vi har jo hver vores måde at se på tingene på. De har en anden opgave end vi. I de sager vi har haft, og hvor politiet har været indblandet, har vi haft et fint samarbejde. I den nævnte sag

(om en formodet voldtægt mod et barn) var politiet meget omsorgsfulde i forhold til at behandle både vores problemstilling og deres egen. Og også at kunne sætte tingene på plads”.

Information om sagen

Uanset resultatet af de indledende sondringer, om kommunen vælger at anmelde sagen til politiet, skal den mistænkte naturligvis have besked om det. Spørgsmålet er, hvem der i øvrigt skal informeres. Den overordnede tilgangsvinkel synes at være: *så få som muligt*. Det gavner ikke nogen at blæse sagen op.

Hvis sagen anmeldes til politiet, er der ikke tvivl om, at de øvrige ansatte i institutionen må orienteres. Alene den omstændighed, at den mistænkte (så længe efterforskningen står på) vil være borte fra institutionen, kræver en forklaring. En kommune opridser informationsgangen således: “Når politiet meddeler, at de har modtaget en anmeldelse, tager vi kontakt til den pågældende institutions leder for at give en orientering om, hvad vi ved, og for at høre lidt om, hvordan lederen ser på den mistænkte. Dernæst tager vi en samtale med den mistænkte. Det sker alt sammen samme dag. Politiet bruger måske en dag på at tale lidt mere med barnets forældre og finder ud af, om de vil rejse en sigtelse og efterforske sagen. Gør de det, indkalder vi til et orienteringsmøde for hele personalegruppen. Derefter tager vi en samtale med bestyrelsesformanden med henblik på indkaldelse af et ekstraordinært bestyrelsesmøde. Ved orienteringsmøderne i forhold til personalet og bestyrelsen deltager politiet”.

Anderledes, hvis mistanken straks afvises. En pædagogisk leder fortæller, at man i disse tilfælde har bedt den mistænkte om selv at tage stilling til, om kollegerne skulle informeres. Som regel har de valgt at dele deres oplevelser med kollegerne. Disse har jo også set noget, et pludseligt rend af personer fra forvaltningen ind og ud, en kollega som har været ked af det osv. Ved at få ren besked bliver de i stand til at forstå og støtte deres kollega.

Skal forældregruppen informeres? Og hvornår skal det i givet fald ske? “Forældregruppen venter vi lidt med at informere, måske helt til efter afhøringen af barnet. Det kan selvfølgelig kun lade sig gøre, hvis der kun er et barn involveret og forældrene er interesserede i at

holde sagen inden døre. Det må altid bero på en konkret vurdering, hvornår det er hensigtsmæssigt at informere forældrekredsen”.

Hvem hører i øvrigt til forældrekredsen? Er det nok at orientere forældre til de børn i daginstitutionen, som hører til den samme stue? Eller skal man, vel vidende at forældre snakker sammen på tværs af stuetilhørsforholdet, orientere alle forældrene i institutionen? En kommune anlagde den vidtgående fortolkning, at “hvis det er børn i SFO, det drejer sig om, er forældrekredsen hele skolens forældrekreds. Det er rigtig mange, men vi har gjort det sådan, fordi vi ville undgå rygtedannelser”.

Når forældrene så skal informeres, sker det ved et informationsmøde sammen med politiet, der (på en måde, så det ikke ødelægger efterforskningen) fortæller, hvad det drejer sig om. “Vi har vores psykolog med, der kan fortælle forældrene, hvordan man spørger sit barn om disse ting uden at lægge det ord i munden”.

De sager, som udgør kommunens erfaringsgrundlag, er alle sager, hvor kun et enkelt barn har været omfattet. Det har været en væsentlig forudsætning for valg af informationsstrategi i forhold til forældrekredsen. Sagerne kunne holdes “på tomandshånd”, fordi det pågældende forældrepar ingen interesse havde i at få inddraget de øvrige forældre eller offentligheden.

En kommune har kunnet holde sig til stort set én model: “Politiet tager sig af efterforskningen. Det holder vi os helt ude af. Vi skal optræde så upartisk, neutralt som muligt. Vores opgave er at beskytte vores personale. Og stå parat med hjælp til dem (fortrinsvis personalet og den mistænkte, men selvfølgelig også det berørte barn og forældrene), som måtte have behov for det. Vi har søgt at holde forældrekredsen udenfor længst muligt. Det hænger nok også sammen med, at det i alle tilfælde var velfungerende institutioner, både ledelsesmæssigt og på personalesiden (de fleste havde været ansat gennem en del år). Forældrenes holdning var også, at det var en god institution, som de helt og fuldt bakkede op om. Da de fik nyheden, var indstillingen, at dette her skulle ikke få lov at ødelægge deres institution”.

Samarbejdet med forældre kredsen

Når en institution kommer ud for, at en medarbejder mistænkes for et seksuelt overgreb, optræder denne hændelse i en institution, som har en historie på godt og ondt. I en institution med god og synlig ledelse, med stabilitet i personalegruppen, med et velfungerende forældresamarbejde, vil man have en kredit at trække på, når problemerne melder sig. I en sådan institution vil ledelsens forsikringer om, at man gør alt, hvad der kan forlanges, for at komme til bunds i sagen (selv om der ikke kan siges så meget konkret, fordi hensynet til de implicerede forbyder det) have gode chancer for at blive taget for pålydende. Forældrenes grundlæggende tillid til institutionen og deres udbredte tilfredshed med det arbejde, pædagogerne udfører i det daglige, vil så at sige skærme institutionen mod kritik. Måske vil forældrene ligefrem være tilbøjelige til at rykke sammen om institutionen, bakke den ekstra op og tilbyde sig til forskellige former for praktisk hjælp. En vigtig forudsætning er naturligvis, at mistanken om det seksuelle overgreb enten anses for usand eller opfattes som indkapslet i og med den pågældende medarbejders suspension. Antallet af børn, der omfattes af mistanken, er også vigtigt.

Hvis forældrene allerede forud for hændelsen har indtryk af, at institutionen er dårligt ledet, at personalet ikke kan fastholdes, men tværtimod ryger ind og ud af institutionen, og at forældresamarbejdet ikke fungerer, vil risikoen være betydelig for, at nogle forældre hurtigt begynder at handle på egen hånd, når en mistanke om seksuelt overgreb opstår. Næsten uanset hvad kommunen måtte foretage sig, vil det blive mødt med mistro.

Når en sag ikke straks kan afvises, men overgives til politiets efterforskning, kommer der nødvendigvis til at gå nogen tid, før resultatet af efterforskningen foreligger. I en kommune berettes om en sag, der startede med, at en forælder var bekymret over noget, hendes barn havde sagt. Det kunne efter hendes opfattelse være et signal om et overgreb, og hun snakkede så sammen med andre forældre i institutionen for at finde ud af, om andre børn havde oplevet noget lignende. En del forældre gik så hjem og "afhørte" deres barn om, hvad de havde oplevet. Det førte til, at en række forældre mente, at deres barn kunne have været ude for et overgreb. Da det ikke kunne afvises, at der var hold i anklagerne, blev sagen overgivet til politiet, som

så gav sig til at efterforske den. 4-5 måneder senere meddelte politiet, at man ikke mente, der var grundlag for at foretage sig mere i sagen, som blev henlagt.

Det blev oplevet som klart utilfredsstillende for forældrene, for personalet og for den ansatte, som i al denne tid havde gået derhjemme i uvished, at det skulle tage så lang tid, før politiet nåede frem til den konklusion. Det skaber en utryk atmosfære, når man ikke kan få besked.

I en anden sag var der tale om en meget alvorlig anklage. Beskyldningen gik på fuldbyrdet voldtægt. Men heldigvis blev den behandlet så tidligt, at barnet allerede en halv time efter, at beskyldningen var fremsat, blev undersøgt af en retsmediciner. På den måde kunne man til sidst tilbagevise enhver beskyldning. Men der gik flere måneder, inden resultatet af politiets undersøgelser forelå, så uanset det glædelige resultat, var selve forløbet meget slemt for det menneske, der var i fokus. Den pågældende medarbejder stod faktisk distancen og kom tilbage til sin arbejdsplads. Det er ellers ikke det normale.

Den pågældende institutions forældre blev fra starten af informeret om sagen. Undervejs blev der ved flere møder givet yderligere information. Man blev mere og mere klar over sagens rette sammenhæng, og da politiet til sidst meldte klart ud, at der ikke ville ske mere, var forældrene helt trygge ved det. De forældre, som måtte være utrygge ved, at medarbejderen kom tilbage til institutionen, havde fået løfte om, at de blot kunne henvende sig, så ville deres barn blive overflyttet til en anden institution. Men ingen forældre henvendte sig, og ingen tog deres barn ud.

Der er lederens vurdering, at møderne undervejs var en stærkt medvirkende årsag til, at det gik så godt. Kommunens psykologiske rådgivning deltog i alle disse møder. (Og så skal man vel ikke glemme, at sagen viste sig at være uden substans).

Forældrenes situation

Holdningen er tvetydig hos de forældre, som direkte berøres af en sag om seksuelt misbrug. På den ene side er kommunen den instans, forældrene knytter deres håb om en bedre situation til. På den anden

side er kommunen også det 'system', som står for skud, når det ikke går, som forældrene vil. I den forbindelse påpeger en af de pædagogiske konsulenter, at "man skal gøre sig klart, at det ikke kun er barnet, som berøres af overgrebet. Det er hele familien, som bliver ramt. Derfor er det heller ikke kun barnet, der har behov for støtte og behandling. Vi tilbyder derfor hele familien en familierapeutisk behandling. I nogle tilfælde er det formentlig børnene, der kommer bedst ud af forløbet. De kan have nemmere ved at sige: "Jeg har været ude for dette her. Det er blevet en del af mig. Det må jeg leve med og så i øvrigt se at komme videre". Forældrene kan have sværere ved at slippe det. De har nogle gange været i behandling længere tid end deres barn. Det har meget store omkostninger for forældrene. Derfor skal der tænkes meget på forældrene, når man diskuterer beredskabsplaner og lignende".

"Hvis kommunen er klædt på til at tackle den svære situation, fordi man allerede har gennemtænkt en del af de problemer, der kan opstå, og etableret et beredskab, vil man meget lettere kunne gå problemerne i møde og få held til at styre udviklingen i stedet for konstant at være i defensiven og blive styret af udviklingen. Chancen for, at de berørte borgere tager positivt imod tilbuddet om hjælp, er meget større, hvis der er et tillidsforhold mellem borger og system, end hvis kommunen mødes med mistillid og dens tilbud derfor opfattes som useriøse. Kommunen opnår ikke alene en imagefordel (hvilket i denne sammenhæng må anses for absolut underordnet), muligheden for at borgerne faktisk bliver hjulpet og dermed får glæde af de resourcer, kommunen ofrer, er også langt større".

De andre børn

De børn i institutionen, som ikke selv er blevet direkte berørt, bliver alligevel påvirket indirekte. De ser deres opskræmte forældres reaktioner, hører dem snakke sammen om tingene (er han nu i fængsel?). Det påvirker dem meget.

"Vi går så ind og vurderer, hvad der skal til for at få arbejdet i institutionen til at køre videre, så dagligdagen kan komme til at fungere igen. Vi har i et par tilfælde lånt nogle ekstra medarbejdere i andre institutioner. Vi beder også forældrene om at "frede" personalet for snak om sagen, så de kan koncentrere sig om arbejdet med børnene.

Så må vi andre tage samtalerne med forældrene, eller de kan i nogen udstrækning tale med hinanden. Det er lykkedes et stykke hen ad vejen”.

Den mistænkte

I opstartfasen, hvor det endnu ikke er afgjort, om en mistanke skal politianmeldes, kan der naturligvis ikke gøres forskel på de mistænkte. Derfor er det også vigtigt så hurtigt som muligt at få afgjort, om dette er en grundløs mistanke, kommunen ikke vil gå videre med, eller der skal ske en anmeldelse. Som det er fremgået tidligere i kapitlet, vil man normalt være nået til afklaring heraf inden for et døgn. Kommunerne har erfaringer, at de fleste mistanker formelt manes i jorden inden for dette relativt korte tidsrum. Men det er ikke det samme som, at enhver skadevirkning på den (nu: ubegrundede) mistænkte dermed er afværget. Selve det at blive udsat for en så alvorlig anklage er så belastende, at der i en del tilfælde skal hjælp til for at komme over det. Det er man meget opmærksom på i de kommuner, vi har talt med.

I det konkrete tilfælde kan man tilbyde krisehjælp, kollegerne kan støtte op, og forældrekrædsen kan vise deres opbakning og fortsatte tillid til personen. I et bredere perspektiv kan man prøve at forholde sig til det forhold, at det næsten altid er de mandlige pædagoger, som udsættes for mistanken. I en kommune har man samlet dem til møder for at høre, hvordan de selv ser på tingene, og for at gøre det klart, at man fra kommunens side meget gerne ser mandlige pædagoger i institutionerne. “Vi støtter dem, det vi kan. Man kunne have frygtet, at rekrutteringen af mandlige pædagoger ville gå ned, men det er ikke sket. Vi har i dag lige så mange mænd som for en del år siden. Det er vi godt tilfreds med”.

Når nu det viser sig, at de fleste mistanker mod de mandlige pædagoger eller medhjælpere er ubegrundede, kunne man spørge, om de, der får en mistanke hæftet på sig, selv har del i det. Er der noget i deres opførsel, som har øget risikoen for at blive mistænkt? Det vil de fleste ledere svare klart nej til. De opfatter det som helt tilfældigt, at den pågældende kom under mistanke. En leder tilslutter sig denne grundopfattelse med ordene: “Det har været helt almindelige unge mænd”. Men tilføjer så: “De har ikke været gennem en faglig uddannelse og fået den professionelle holdning til arbejdet, som følger af

det. De har behov for støtte fra pædagogerne i institutionen”. I et tilfælde mener den pædagogiske leder, at den unge mand ikke fik al den støtte, han havde behov for. Han tumlede med børnene, men var måske ikke selv god nok til at trække grænserne op.

“Jeg mener, at folk, der skal arbejde i vores daginstitutioner, skal være *voksne* mennesker. Jeg synes, vi har gjort meget forkert ved at tage revl og krat ind i institutionerne. Det er meget svært at styre – rent faglig og pædagogisk – den meget store gruppe mennesker, som ikke har den faglige viden, og som ikke kender de grænser, der må være for dem selv. Det skal være voksne mennesker, som har integritet og kan sætte grænser for sig selv og for barnet på en værdig måde”.

Daginstitutionerne har en del personale med en *anden etnisk baggrund* end dansk. Efter lederens opfattelse er det “i sig selv ikke noget problem. Mange af disse medarbejdere har en faglig baggrund. Men det er klart, at den forskel i kulturel baggrund, som følger heraf, gør at ting, der ellers ville blive taget for givne, nu må diskuteres. Det er ekstra nødvendigt at tale sammen, så alle bliver sig deres egne grænser bevidst og, hvis disse er uhensigtsmæssige, kan blive flyttet”.

Signalement af en krænker?

Mange vil spørge: er der en metode til at kigge de potentielle krænkere ud, så vi kan undgå at få dem ind i de miljøer, hvor de ikke hører hjemme? Er der med andre ord noget fælles, noget karakteristisk for disse mennesker, noget der kan handles på? Det generelle svar er nej.

I en kommunal forvaltning udtaler lederen med nogen forsigtighed, at den pågældende institutionsleder – i de tilfælde, hvor den mistænkte faktisk blev dømt – næsten hver gang har haft nogle “udefinerede fornemmelser” mht. krænkeren. Men hvor længe den “uldnede” fornemmelse reelt har været der, om det evt. mest er efterrationaliseringer, ved vi ikke. Synspunktet uddybes senere, når den mistænkte forhold til resten af personalet skal karakteriseres. “I de fleste tilfælde har det nok været lidt enspænderagtigt. En person, som på visse planer godt ville være med i den sociale gruppe, men som på andre planer ikke har kunnet. Han har ofte været lidt atypisk i forhold til de normer, som er lagt i institutionen. (Går på toilettet med

et barn og lukker døren bag sig. Går alene på tur ud af huset med et barn. Det gør vi ikke.) En person, som faldt lidt uden for den sociale helhed”.

Blandt forældrene var den mistænkte som regel meget vellidt. Meget imødekommende og hjælpsom: Det skal jeg nok tage mig af. Forvaltningschefen kan ikke sige noget mere præcist om, hvad man i en ansættelsessituation skal være opmærksom på. Det er nok noget med en sjette sans. Men man skal nok i den første tid være meget opmærksom på, hvordan han fungerer sammen med børnene. En prøveperiode med relativ tæt overvågning.

Det forebyggende arbejde

Kommunernes retningslinier angiver for det første, hvordan personalet ude i institutionerne og i forvaltningen skal forholde sig i tilfælde af mistanke om seksuelt overgreb, for det andet peges på forebyggelsesaspektet. Dette omfatter dels forsøg på sortering ved ansættelsen, dels tiltag der skal øge de ansattes viden og indsigt på området og skærpe opmærksomheden i det daglige.

Kontrol ved ansættelsen

Når nye medarbejdere ansættes, har kommunen en god lejlighed til at checke de personer, som kommer ind. Det kan ske ved at forlange et CV (fortegnelse over tidligere ansættelser) og spørge til evt. huller i rækkefølgen. Desuden kan der tages referencer fra tidligere arbejdsgivere, og der kan i det hele taget gennemføres en struktureret samtale med de relevante ansøgere. Et meget omtalt middel er kravet om en blank *straffeattest*. Det er karakteristisk, at kommunerne i denne undersøgelse benytter sig af alle de nævnte midler ved ansættelsen.

Når talen falder på straffe- eller pædofiliattesten er holdningen hver gang, at den risikerer at blive en sovepude, hvis den ikke suppleres med andet. I sig selv har den næsten ingen effekt. Den holder stort set ingen pædofile ude. De fleste pædofile går rundt med en blank straffeattest. Men den har en signalværdi indadtil i systemet. Man bliver husket på at være opmærksom, og det er i virkeligheden det vigtigste, er den typiske opfattelse. Et krav om altid at tage referencer

fra de seneste arbejdspladser, en ansøger har været på, anses for at være meget mere effektivt.

“Uanset beredskabsplaner og almindelig årvågenhed, kan man ikke hindre, at der kommer en pædofil ind i en institution. Men jeg tror på, at en institution med en leder, der er synlig som leder, og som har klare grænser for, hvordan man handler, en institution, hvor man drøfter: Hvad er det vi gør? Hvad gør vi med børnene? Og hvad vil vi med vort pædagogiske arbejde? – en institution, hvor man kan give hinanden feedback, hvor man kan være åben over for, hvad var nu lige det der skete? Hvorfor gjorde du sådan? I sådan en institution tror jeg ikke en pædofil vil kunne finde fodfæste. Men at hindre han kommer ind, det kan vi ikke”.

Forebyggelse i det daglige arbejde

I det daglige består forebyggelsen i at formidle viden og indsigt samt i at skærpe opmærksomheden hos de ansatte. I en kommune har man udarbejdet et *fagligt kompendium* med en række artikler, som ligger i klassesæt ude i hver enkelt institution. Specialistgruppen følger løbende med i, hvad der kommer af nyt og lægger det ind i kompendiet, som ikke får lov til blot at ligge på hylden. Det bliver faktisk checket, om artikelsamlingen også bliver brugt til drøftelser blandt personale og forældre. “Vi afholder jævnligt kurser for vore medarbejdere om det at opfange børns signaler”.

Man har også afholdt konferencer med fokus på temaet. Da det i mange tilfælde er den mistænkte medarbejder, der ender med at blive sagens offer (fordi der ikke var noget indhold i mistanken), er det vigtigt, at man i den enkelte institution er opmærksom på, hvordan man bedst forebygger, at forældre kommer med sådan en anklage. “Samtidig skal man passe på, at problemstillingen ikke kommer til at overskygge den almindelige hverdag”, pointerer en leder.

Fra en anden leder lyder det sådan: “Vi skal på alle mulige måder forhindre, at der sker overgreb. Det gør vi på mange forskellige måder i det daglige ved at være opmærksomme, ved at turde stille spørgsmål til hinanden, ved lejlighedsvis at tage tingene op til drøftelse på møder, kurser og konferencer. Men så har vi også et system med regler om det ene og det andet. Det er i virkeligheden mest fordi, vi

skal kunne sige, at vi har gjort det og det. Ingen tror i og for sig på, at reglerne hindrer noget som helst. Det er opmærksomheden, der er det væsentlige”.

Det hører med til forebyggelsen at have nogle fornuftige omgangsformer med børnene. Et spørgsmål er, om fremkomsten af sager vedrørende seksuelle krænkelse af børn har betydet noget for den daglige omgang med børnene. Hvordan er holdningen til seksualisering af omgangsformerne? “Jeg vil ikke sige, at vi har ændret holdning på det punkt. Vi har *fået* en holdning. Det er noget vi ikke tænkte så meget over tidligere. Men det gør vi nu. Der er større opmærksomhed blandt medarbejderne ude i institutionerne om, hvad det nu er, jeg gør. Vi taler mere om, hvordan man passer på sig selv, og hvordan forholdet mellem børn og voksne er. Fx på SFO’erne: går de voksne i bad sammen med børnene, når de fx har været ude at spille fodbold, eller i svømmehallen? Hvornår er det naturligt at gøre det, og hvornår skal man passe på? Vi har ingen retningslinier for, hvordan børn og voksne skal være sammen. Men vi vil have, at institutionerne drøfter disse ting. De skal have en holdning til det. Og forældrene skal inddrages i drøftelserne. Men det, man så kommer frem til, kan godt være forskelligt. Det handler også meget om temperament”.

En særlig variant af forebyggelsestanken finder vi i en kommune, som gennem nogen tid havde opsparet en fornemmelse af blufærdighedskrænkelser i lettere grad. “Men vi havde ikke hold nok i sagen til, at vi kunne gå til politiet og vinde noget som helst. Alligevel valgte vi at tage en samtale med ham og anbefalede, at ansættelsesforholdet blev bragt til ophør. Vel vidende at han kunne gå ud i en anden kommune og få job der, og at nye børn så kunne være i fare. Hvis vi havde indgivet en anmeldelse til politiet, ville det være kommet til at stå i hans pædofiliattest, at der havde været en sag på et grundlag, der var for tyndt til at kunne bevises. Det syntes vi ikke, vi kunne byde ham. Men det var nok til at afskedige ham. Det er en meget svær afvejning. Der er et hensyn til barnet, men også til et menneske, hvis fremtid du risikerer at slå i stykker”. Den kritiske læser vil sige, at her slap kommunen af med et problem, før det blev rigtig slemt. Men var det ansvarligt blot at give problemet videre til en anden kommune?

På spørgsmålet, om der kan udledes noget, der adskiller de institutioner, som har haft en mistanke om overgreb, fra de øvrige institutioner, er svaret afvisende. Lidt tøvende og med forbehold for, at det ikke er noget, der har været gjort til genstand for egentlig undersøgelse, nævner en leder, at der måske er det fælles træk, at det har været institutioner, hvor børnene ikke har været fast tilknyttet en eller nogle bestemte voksne (fx grøn stue). De har kunnet løbe frit omkring over det hele og selv vælge sig ind der, hvor de ville være. Det er en pædagogisk linie, som den enkelte institution selv fastlægger i samarbejde med forældrene. Det kunne tænkes, at nogle forældre føler en vis utryghed ved en struktur uden faste rammer for, hvor børnene skal være, og hvilke voksne de primært er tilknyttet, og at denne utryghed får dem til at se ting, som ikke er noget. Men som sagt er det kun en tanke, et spørgsmål som kunne overvejes.

POLITIETS ROLLE I SAMARBEJDET

Politiet skal styre sagen

En sag om seksuelt overgreb mod børn i en daginstitution har flere aspekter, som behandles af forskellige instanser med hver deres faglige ekspertise. Som vi har set i de tidligere kapitler, er det kun en mindre del af mistankerne, der er af en sådan karakter, at politiet involveres. I de fleste tilfælde afgør kommunen selv, at mistanken er uden hold i virkeligheden eller ikke vedrører noget strafbart. Når sagen overgives til politiet, er dets rolle at finde ud af, om der i det konkrete tilfælde er grundlag for at rejse en straffesag mod en eller flere personer.

Selv om de involverede politifolk også viser forståelse for de menneskelige (sociale og psykologiske) aspekter i sagen, er de fuldt ud koncentrerede om det, der er deres job, den politimæssige efterforskning. Rent professionelt ønsker de at styre sagen. Når hensyn af mere behandlingsorienteret karakter kommer på tværs af hensynet til en effektiv efterforskning, opleves det derfor generende. Set fra et snævert politimæssigt synspunkt ville det bedste være, at alle, der ikke direkte er involveret i sagen (øvrige personale og forældre) først informeres om sagen, når undersøgelserne er afsluttede, og at de foranstaltninger, som skal sættes i værk for at afhjælpe skadevirkningerne (krisehjælp, psykologbehandling, terapi), også afventer efterforskningens afslutning.

Denne holdning, som set udefra kan virke meget lukket, skyldes blandt andet, at der sjældent findes fysiske beviser i denne type sager. Man er altså helt afhængig af de impliceredes vidneudsagn. Og da de overgrebene er børn, hvis troværdighed ofte betvivles, står sagen almindeligvis svagt. I den situation er det mere forståeligt, at politiet ser med bekymring på de negative effekter for et i forvejen spinkelt bevismateriale, som for meget orientering til fx forældrene kan have.

Politiets krav om at være den styrende instans betyder også, at den pågældende institution og kommunen i øvrigt skal holde sig på afstand af den politimæssige efterforskning. Det forudsætter tillid og gode samarbejdsrelationer. I den forbindelse er de pædagogiske konsulenter en vigtig brik. De har kontakten til institutionerne og ved, hvad der foregår, hvordan personalet og forældrekrædsen er. "At have dem med sig gør det meget nemmere at styre efterforskningen, og det er vigtigt, at den styres her fra politiets side", siger en kriminalassistent med erfaring fra denne type sager. En anden udtrykker sig således: "Jeg plejer at sige: Når du har fået meldingen fra barnet om noget, du mener kan være et overgreb, så skriv straks ned, hvad der blev sagt, hvad du selv svarede, og hvad barnet sagde til det. Skriv det ordret ned, så du har det til senere brug. Men lad være med at begynde en efterforskning. Det er politiet, som skal afhøre barnet".

Hvor kommer anmeldelsen fra?

Enhver kan gå til politiet med sin mistanke om et overgreb. Når politiet bliver involveret i en sag, kommer anmeldelsen dog typisk fra forvaltningen. Det kan også være en sundhedsplejerske, en institution eller andre bipersoner i forhold til den direkte implicerede (offer og forælder), fortæller en af de kriminalassistenter, som har siddet med en del af disse sager og mener, at kommunerne gennemgående er *for hurtige* til at anmelde en sag. "Så har de gjort, hvad de skal, og så er det op til politiet at finde ud af, om der er noget i sagen. Problemet er, at i og med anmeldelsen er de også nødt til at orientere forældrene om sagen, og så går de fleste hjem og udspørger deres eget barn, om det har været ude for noget. Inden længe er det ikke til at skelne børnenes egne oplevelser fra det, de har fået at vide af forældre eller andre, og så falder det fra hinanden. Vi kan ikke afgøre, om vi har fat i noget, eller vi ikke har".

“Forældrene selv er oftest i tvivl og er bange for at rejse en sag. De ved, at det er en meget alvorlig mistanke, og viger tilbage, fordi de ikke har noget konkret på den. De har svært ved at kalde tingene ved navn. Sådan er det i hvert fald blandt ganske almindelige mennesker. I de socialt set tungt belastede miljøer er afstanden til politistationen ofte ikke så lang. Her er politiet en del af hverdagen. Det er dem, der tager action. Derfor går man direkte til dem med sit problem”.

Information til forældrene

Sager er forskellige. Derfor findes der heller ikke nogen skabelon, som kan anvendes i ethvert tilfælde. Ønsket om at holde forældrene på afstand kan være umuligt at komme igennem med af den simple grund, at sagen fra starten er kendt af forældrekredsen (og offentligheden?). Her spiller mistankens karakter en stor rolle. Er det kun et enkelt barn, som menes krænket, er mulighederne for at holde de andre forældre ude af sagen langt større, end hvis flere børn er omfattet af mistanken. I så fald må det anses for givet, at mistanken hurtigt bliver almindelig kendt i institutionen, og så er spørgsmålet ikke *om*, der skal informeres, men *hvem* skal styre de informationer, som cirkulerer blandt forældrene, og hvordan skal det gøres.

Den omstændighed, at en mistænkt pædagog holdes borte fra institutionen, så længe efterforskningen står på, kan i sig selv gøre det nødvendigt, at forældrene får en forklaring på fraværet.

“Når politiet får en anmeldelse fra forældre eller kommunen tager vi straks kontakt til den institution, det drejer sig om. I de fleste tilfælde ved de det godt. Rygterne går jo. Og de rygter skal vi have stoppet hurtigst muligt. Derfor er det vigtigt, at der hurtigt indkaldes til et møde med forældregruppen, hvor de kan få det at vide, som må siges. Det er vigtigt, at de ikke taler indbyrdes om, hvad der konkret er foregået. Hvis først alle har hørt noget bestemt, så er det næsten umuligt at finde ud af, hvem der hørte det først (dvs. hvem der i virkeligheden havde oplevelsen), og hvem der blot har hørt det fra andre”.

Orienteringen af forældrene har over tid været grebet an på flere måder. I nogle tilfælde har politiet selv taget initiativet og stået for stormøderne, i andre har kommune og politi i fællesskab arrangeret møderne, og i atter andre har kommunen alene stået for kontakten til forældre

(og personale). Uanset den konkrete fremgangsmåde er det dog altid politiet, der har afgjort, hvad der mere præcist måtte siges (og hvad der ikke skulle informeres om). Hensynet til politiets styring af efterforskningen har været det hensyn, som gik forud for alle andre.

Blandt de erfarne politifolk, vi har talt med, synes man enige om, at en arbejdsdeling mellem politi og kommune, hvorefter politiet tager sig af efterforskningen, mens kommunen tager sig af kontakten i bredere forstand til forældre, personale og evt. presse, er den mest hensigtsmæssige, når parterne i øvrigt er i tæt indbyrdes kontakt. Det kan tilføjes, at man i kommunerne synes at se på spørgsmålet på samme måde.

“I de første sager, hvor ingen rigtig var parat til at håndtere disse sager, tog politiet ud i den pågældende institution og afholdt et (eller flere) stormøde med forældrene, som fik den information, som kunne (og måtte) gives. Det var ikke ret meget. Det er nu kommunen, der står for disse informationsmøder. Politiet er ikke mere med, men kommunen får at vide, hvad der må siges til forældrene, så der er stadig styr på informationsgangen”. Om det er bedre på den måde, har den pågældende svært at sige. Ændringen har i hvert fald ikke givet anledning til noget negativt.

Uforstandige forældres pres

Når det drejer sig om, at ens barn muligvis har været udsat for et overgreb af seksuel karakter, skal der ikke meget til at bringe forældrene i affekt. Det forhold, at politiet og/eller kommunen er tilbageholdende med oplysninger af konkret art, kan let bidrage til at skabe et indtryk af lukkethed og mistro (de holder os bare hen, fortæller ikke sandheden). Som oftest er tilliden til politiet stor nok til, at forældrene stoler på dets dømmekraft og faglige kunnen. Men det kan også ske, at forældrekredsen består af en gruppe stærke forældre, som ikke er tilfredse med den måde, myndighederne håndterer en sag på, og som derfor ser sig nødsaget til at lægge pres på politi og kommune for at bevæge tingene i den retning, de ønsker. Afvise, at det i enkelte tilfælde kan være nødvendigt, fordi der ellers ikke sker noget i sagen, kan man ikke. Men det er dens slags situationer, der opleves som lidt af et mareridt af de politifolk, som har prøvet den slags.

“Nogle forældregrupper er i stand til at sætte et meget stort pres på en sag. Vi har talt meget om, hvordan vi kan give forældrene en mere fornuftig holdning til tingene, så de ikke maser frem som elefanter i en glasbutik. Vi har oplevet, at forældre, som så gerne ville hjælpe med oplysninger og selv foretog detaljeret udspørgning af deres børn, i realiteten opnåede at gå forsvarerens ærinde. De ødelagde sagen. Det blev alt for nemt at så tvivl om børnenes udsagn”.

“Forældrene er optændt af den tanke, at der skal ske en domfældelse af den mistænkte. Og da det er vores arbejde at samle materiale til at rejse en sag, så bliver det os, forældrene går til. Det burde det egentlig ikke være. I en lang periode brugte vi 8 timer om dagen på at tale i telefon med bekymrede forældre, som ville fortælle, at nu havde lille Peter sagt sådan og sådan, og hvad kunne det betyde? I virkeligheden burde det være nogle andre, institutionspersonale eller kommunens psykolog, der havde haft den kontakt og skulle have fortalt dem, hvordan de skulle forholde sig. Vi prøvede at henvise forældrene til PPR, som vi sådan set havde et udmærket samarbejde med. Men forældrene skød det hele tiden ind under, at det var noget til efterforskningen, og derfor kom de til os”.

“Som jeg ser det, var det ikke så meget for barnets skyld, men fordi de ville have retfærdighed og sad derhjemme og malkede det arme barn for oplysninger i stedet for at tage sig af det og give det en normal hverdag, som kunne være en ballast i forhold til den forvirring, som naturligt nok prægede dagen i institutionen”.

“Nogle gange tror jeg, at forældrene helt unødigt skaber problemer for deres barn eller fastholder dem i nogle traumer, som måske ret beset snarere er forældrenes end deres barns. Jeg har været ude for, at en forælder partout ville have sit barn til psykolog. Barnet havde ikke selv været ude for overgrebet, gik faktisk på en anden stue, men alligevel skulle barnet til psykolog. Barnet var glad og tilfreds, syntes helt upåvirket. Alligevel pressede den pågældende forælder på for at få sit barn til psykolog”.

Disse udtalelser er udtryk for, hvordan politiet oplever situationen. Som det også indirekte fremgår, har forældrene et noget andet syn på sagen. Der skal ikke her tages stilling til, hvem der har (mest) ret.

Det væsentlige er at blive bevidst om, at det forskellige udgangspunkt farver oplevelsen af situationen.

Omsorgssvigtede børn

En del af de sager, politiet får ind, er vanskelige at arbejde med, fordi der ikke er noget konkret at hæfte en mistanke op på, så der kan rejses en sigtelse. Måske er man gået det forkerte sted hen med sagen. Til illustration af denne problemstilling nævner en kriminalassistent en pige, som havde adfærdsmæssige problemer og derfor ikke kunne være i en normal klasse. På et tidspunkt som 8-årig siger hun: "Jeg har ikke lyst til at blive voksen". "Nej for så skal jeg kneppes af min far". Er det et signal om, at pigen har været ude for et overgreb? Det kunne det være, og hendes lærer turde i hvert fald ikke sidde muligheden overhørig, men [og her undlader vi detaljerne] der viser sig at være så meget i familiens situation, som gennem en årrække har været kendt af de sociale myndigheder, at det lige så godt kan være et udslag af det omsorgssvigt, hun helt sikkert har været udsat for. Forældrenes egen adfærd har bevirket, at pigen ikke har lært at sætte grænser for, hvad hun vil acceptere (bl.a. på det seksuelle område). Når det kommer til stykket, når det skal afgøres, om en sigtelse kan formuleres, har man intet konkret at hæfte den op på, hvorfor sagen må henlægges.

En kriminalassistent beretter, at en anmeldelse også kan have sit udspring i et meget opmærksomhedssøgende barns fantasi. Nogle børn søger i den grad andres opmærksomhed, at de er villige til at fortælle næsten hvad som helst, der kan fastholde lytterens interesse. Det er nok børn i lidt højere alder, 8-9 år, som kan digte en sådan historie. Når det er rigtig galt, er disse børn kendt af forvaltningen i forvejen. De digter ofte videre på, hvad de har set på film. De kender ordene, men ved ikke nødvendigvis, hvad de nærmere betyder. En betjent fortæller, at en prøve på, om de faktisk har været udsat for et overgreb, kan være at bede dem forklare, hvad det vil sige at bolle. Hvis de selv har prøvet det, kan de godt beskrive, hvad der sker, men hvis de ikke har, bliver det til en gengivelse af, hvad de har set på film.

Mange af de anmeldelser, politiet får gående på en seksuel krænkelse, kan ikke i tilstrækkeligt omfang underbygges med noget konkret. Der er i nogle af disse tilfælde helt sikkert behov for, at barnet får hjælp. Men det skal være terapeutisk hjælp fra det sociale/psykologiske behandlingssystem. Det er ikke noget, politiet kan tage sig af.

At (kunne) sætte grænser

Hvis man aldrig har lært, at ens egen krop er ens egen, og at den ikke står til rådighed for andre, med mindre man selv vil det, kan det være svært at sætte grænser, at vide hvornår en handling er et overgreb. En af de medvirkende kriminalassistenter fortæller, at en del af "de børn, vi har at gøre med i disse sager, er børn, der lever i grænseoverskridende miljøer. Børn som i forvejen er truede og svage. Miljøerne er svage og truede. Der er ikke de grænser, som bør være mellem børn og voksne".

Børnene har ikke i tilstrækkelig grad fået en forståelse af, at din krop er din egen. Du skal ikke finde dig i, at andre gør noget ved din krop, som du ikke bryder dig om. Hvis de gør det, skal du sige det til din mor. Den forståelse er man ikke i stand til at give videre i disse truede og svage miljøer. De voksne har måske knapt nok selv forståelsen. De har i hvert fald ikke det overskud, der skal til for at give den videre. De har heller ikke de ord, der skal til.

"De børn lever måske i et miljø, hvor far ligger med sin nye kone i sofaen og boller eller ser pornofilm, mens barnet er til stede. Der er ikke så mange grænser i de miljøer. Man tager ikke så meget hensyn til børnene. Og derfor får børnene svært ved at sætte nogle grænser".

Hvis man i forvejen er omsorgssvigtet, et det seksuelle overgreb blot et af flere svigt. Det er måske ikke en gang det værste.

En kriminalassistent, der havde afhørt en pige om den voksne, som tit havde forgrebet sig på hende, refererer pigens slutbemærkning: "Han har altid sagt, at jeg bare skulle sige til, hvis det gjorde ondt. Så skulle han nok holde op. Og så sagde jeg, at det gjorde ondt. Men han holdt bare ikke op".

Grænserne for, hvad man skal forstå ved et seksuelt overgreb eller krænkelse, og dermed hvornår der er noget at bygge en anmeldelse på, er nok mere et problem mellem forældre og pædagoger end for politiet. Politiet skal for at kunne handle formulere noget konkret, som fx kan være en blufærdighedskrænkelse.

Hvilke institutioner rammes af mistanke?

Seksuelle overgreb begås af både mænd og kvinder, men det er helt overvejende mænd, der rejses mistanke imod. Derfor kan man sige, at det også er institutioner, som beskæftiger mænd, der har størst risiko for at få en mistanke på halsen. Det synes dog ikke at afholde ret mange daginstitutioner fra at ville ansætte mandlige pædagoger kvindedominerede område anses for rigeligt store til at kunne opveje den trods alt marginale risiko ved at beskæftige mænd.

Hvilke andre forhold kan trækkes frem til karakteristik af de ramte institutioner? Set fra politiets udkigspost er ledelsesforholdene i institutionen faldet i øjnene. "Man kan sagtens se, om det er en god eller dårlig institution. Vores erfaring er, at det oftest er en mindre god institution med dårlig ledelse, dårligt personale, som får den slags sager. Den mistænkte, mandlige medhjælper har ligesom taget over. Han har været meget dominerende. Det er sjældent en velfungerende institution, der får den slags problemer".

Den mistænkte

Flertallet af de personer, som mistænkes for et seksuelt overgreb mod børn i daginstitutioner, bliver der aldrig rejst en sag imod, og endnu færre bliver dømt. De fleste har med andre ord været udsat for en mistanke, der ikke var hold i. Derfor er det heller ikke overraskende, at et "signalement" af de mistænkte vil gå på, at det er ganske almindelige (mandlige) pædagoger, som blot har været uheldige.

En kriminalassistent, som her tænker på de mistænkte, der faktisk bliver rejst tiltale imod, husker, at den mistænkte forhold til sine kolleger og til forældrene som regel har været godt. "Det er jo som regel en mand, og han laver noget andet med børnene end kvinder gør. Noget mere fysisk betonet, spiller fodbold, snitter i træ osv. Derfor er både kolleger og forældre som oftest meget glade for ham. Af og til

kan han også have været lidt dominerende. Det er altid kommet som et stort chok for personale og forældre. Vi har aldrig hørt om, at institutionslederen eller andre havde et dårligt indtryk af ham. At der var et misforhold til andre ansatte, at det var en, man ikke brød sig om”.

Afhøringerne

Når det nu er sådan, at de tekniske (fysiske) beviser normalt mangler i disse sager, er det vidneudsagnene, der skal bære sagen igennem, og her er udsagnene fra de børn, som hævdes misbrugt, naturligvis de vigtigste.

En arbejdsgruppe, der skulle samle og vurdere de erfaringer, man på daværende tidspunkt havde om brugen af videoafhøringen af børn i sager om seksuelt misbrug af disse, afgav i 1995 en beretning, som i årene derefter kom til at danne grundlag for politiets og anklagemyndighedens arbejde med og anvendelse af videoafhøringer af børn i sædelighedssager. Da politiets erfaringer med afhøring af små børn var sparsomme, gennemførtes i 1996 et kursus, som skulle give de deltagende politifolk den fornødne baggrund for at gennemføre videoafhøringer med børn helt ned til førskolealderen. De politifolk, som havde været på kurset, følte sig virkelig godt rustede til at foretage disse videoafhøringer. Senere viste det sig, at der var en række mangler i uddannelsen. Det erkendes blankt. “Hvis vi dengang havde vidst, hvad vi ved i dag, var der mange afhøringer, som ville være forløbet anderledes, end de gjorde i starten”. Der fandtes ingen retningslinier, ingen manual, for hvordan afhøringerne skulle foregå. Det måtte de pågældende politifolk selv finde ud af, og efterhånden fik de en vis rutine, en skabelon inde i hovedet.

En anden arbejdsgruppe, nedsat af Politiskolen, har under indtryk af de praktiske erfaringer, man har gjort med videoafhøringer af børn, vurderet mulighederne for at etablere en ordning, hvorefter særligt uddannede politifolk forestår videoafhøringerne af børn. En sådan ordning er nu trådt i kraft, og det første hold på i alt 42 specialister i videoafhøring af børn har gennemgået et 14-dages kursus samt deltaget i en konference blandt andet med det formål at udveksle erfaringer. Der er således i betydeligt omfang allerede taget hensyn til de erfaringer og den kritik, der har været anført af politifolk med egne erfaringer på dette felt.

En kriminalassistent fortæller om sine møder med børnene, der skulle afhøres. "Vi fandt ud af, at man ikke bare kan sætte sig og tale med et barn om det værste, det har været ude for. Man er nødt til at køre ud til det barn og hilse på det først. Det gjorde vi uagtet at reglerne faktisk sagde, man intet måtte have med barnet at gøre før afhøringen. Men vi indså, at det var en helt uholdbar fremgangsmåde. Og så fandt vi på det, som nu også er indarbejdet i reglerne, de såkaldte hjemmebesøg. Vi havde den aftale indbyrdes, at den af os, som barnet først fattede tillid til, skulle foretage afhøringen. På den måde viste hjemmebesøget sig at være en kæmpegevinst. Sådan lavede vi en masse små regler, som vi egentlig ikke måtte på det tidspunkt. Men det var simpelthen en nødvendighed. I starten zig-zag'ede vi derudaf. Vi vidste simpelthen ikke, hvad vi skulle gøre. En masse ting, som nu er en del af reglerne, har vi måttet lære på den hårde måde, og det er jo synd for de børn, hvor vi har lavet fejlene".

Tidligere var det den samme person, som både var sagsbehandler (og stod for efterforskningen) og som foretog videoafhøringen af barnet. Det er ændret nu, så de to ting ligger hos to forskellige personer. Det skulle give et mere jomfrueligt eller ufarvet indtryk, når man går til afhøringen af barnet uden først at have siddet med dets forældre og den mistænkte foran sig. Det er en almindelig holdning blandt de erfarne betjente, at det er en rigtig beslutning, som letter videoafhøringen for en del af presset. Samtidig anses det også for en lettelse for sagsbehandleren, at han ikke selv skal foretage afhøringen, men kan overvære den og gøre sine iagttagelser undervejs. Der er i forvejen rigeligt at se til for den, der behandler sagen. Det er ganske mange personer, som alle skal møde op på det samme tidspunkt: udover barnet og en forælder er det barnets bistandsadvokat, en tilidsperson, den tiltalte og dennes forsvarer.

Det største problem i forbindelse med videoafhøringerne af børn er de voksnes (manglende) forståelse af det, børnene siger. "Når man sidder med en sag og ser tilbage på, hvad der er sket og sagt, så er det næsten altid sådan, at barnet faktisk har forsøgt at sige noget om kränkelsen tidligere", fortæller en erfaren betjent. "Det er bare ikke blevet hørt eller forstået på den rette måde. Børn siger det jo ikke lige ud: jeg har været ude for et overgreb. I stedet siger barnet noget, der kan betyde så meget: "Han er ulækker". Her ville det rigtige være at bede barnet forklare sig nærmere: "Hvorfor synes du, han er ulæk-

ker?” Moderen eller faderen, som hører barnet sige sådan, reagerer typisk helt anderledes. De irettesætter barnet: “Sådan må du ikke sige om andre mennesker”. Det egentlige budskab til barnet bliver så: Jeg vil ikke høre på dig. Jeg vil ikke høre om det, du der siger”. Barnet, som har vanskeligt ved at formulere sig, fordi det ikke har så mange ord, og fordi det er et vanskeligt emne, får ikke en fair chance for at komme frem med sit egentlige budskab.

Børns troværdighed og retsstilling

Hvad betyder det for sagens opklaring og pådømmelse i retten, at ofrene er børn? Når børn er ofrene, er der blandt voksne på den ene side en stor velvilje mht. at lade sig afhøre, man vil gerne bidrage med oplysninger etc. Alle vil gerne fortælle, hvad de ved. På den anden side bliver barnets udsagn, og det er som regel det eneste man har at holde sig til, fordi tekniske beviser sjældent findes, ikke vægtet så stærkt, som hvis det var en voksen.

“Kan man nu stole på det, et barn siger? Hun er bare fire år. Hun kan ikke huske noget. Den holdning er meget fremherskende”, siger en af de erfarne betjente, som selv hælder til den opfattelse, at børns vidneudsagn burde tillægges større vægt. “Vi har ofte hørt advokater og ledende folk inden for politiet sige, at det er fri fantasi, når fx et barn på fem år siger, at faderen har stukket sin tissemand op i enden på hende og, at han har slikket på hendes tissekone. Det er jo *fri fantasi*. Så spørger jeg: Hvor skulle barnet vide det fra? Der er tre muligheder. Enten er det noget, det selv har oplevet, eller det er noget, det har set på videofilm, eller det har set forældrene have samleje. Jeg tror ikke på, at et femårigt barn kan finde på at sige sådan noget ud fra sin egen fantasi, hvis det ikke har set det ske. Jeg har talt med mange pædagoger og psykologer om det. De er stort set enige. Men lige netop advokater og ledende folk inden for politiet kan ikke se det. De tror, at børnene lyver. Og så bliver sagerne standset – fordi man ikke vægter barnets udsagn tilstrækkelig tungt”.

“Jeg har været ude for, at et barn er blevet afhørt i flere omgange, fordi vi gerne ville forsøge at få nogle flere detaljer, som i første omgang manglede, med i beretningen, men fik så at vide, at barnet blot bygger videre på historien, og at man nu *slet ikke* kan stole på barnet. For nu er det blevet medievant”.

En anden kriminalassistent siger derimod: "Den der med at børn ikke lyver. Den er jeg ikke med på. For det gør de. Men de lyver ikke for at fortælle en løgn. Derimod kan de godt fortælle om tre forskellige episoder i en og samme beretning. Og spinde en ende over det". Der synes med andre ord at være flere nuancer i den diskussion. Ovenfor blev det nævnt, at stærkt opmærksomhedssøgende, lidt ældre børn (i skolealderen) kunne finde på at digte en historie for at gøre sig interessante. Imidlertid vil disse fantasi historier ofte kunne splittes ad og afsløres som det de er: fri fantasi. Det er i hvert fald den politimæssige opgave, at skille løgn fra sandhed – også når vidnet er et barn.

Da de politifolk, som skal foretage videoafhøringerne, var på kursus, skal flere af deltagerne have bemærket, at denne undervisning (som i høj grad handlede om, hvordan man taler med børn, og hvordan man kan forstå det børn siger) ikke blot burde være for denne gruppe af politifolk. Anklagere, forsvarere og dommere burde også have været med. De skal jo senere sidde og høre de samme ting på båndene og danne sig de samme indtryk. Men så langt er man ikke kommet endnu, tilføjes det med et beklagende skuldertræk.

Politiet har siden 1995 foretaget en række ting for at blive bedre til opgaven. Problemet med de voksnes manglende forståelse af, hvad børn siger er mest udtalt, når det drejer sig om små børn i førskolealderen. "Fra 6-års alderen er børn i stand til at levere rimeligt sammenhængende og strukturerede beretninger. Problemet opstår, når børnene er 3-5 år gamle. Deres ordforråd er begrænset, de kan ikke fastholde en tanke så længe ad gangen. I forhold til denne aldersgruppe har vi meget få erfaringer med dommerne, for sagerne er ikke nået så langt. De er blevet opgivet, før der blev rejst en sigtelse. Derfor har dommerne ikke fået lejlighed til at vise deres værd", siger en af de erfarne kriminalassistenter.

En anden opsummerer sine erfaringer sådan: "Det er karakteristisk for de sager, der har været for retten eller er blevet standset undervejs, at man finder børnenes vidneudsagn for løse og ustrukturerede. Det har fået os til at overveje, om man overhovedet skal videoafhøre børn i 3-5-års alderen, for hvis dommeren gang på gang siger, at det er for løst, så kan man sige, at 3-5-årige børn (med mindre de er meget overudviklede i forhold til deres alder) normalt ikke kan afgive så faste og

strukturerede forklaringer, at det kan føre til domfældelse, og skal man så ikke hellere opgive at videoafhøre dem og i stedet satse på psykologisk behandling af dem. Men så gør man jo også de børn retsløse”.

Samtidig med at det dominerende indtryk af disse sager er, at der meget sjældent er noget reelt indhold i sagen, har politifolkene også en frustration at bakse med i forhold til de få sager, hvor de oplever en svigtende vilje eller evne til at lytte til børnenes udsagn. Af og til sidder man tilbage med den fornemmelse, at her går en forbryder fri.

“Ind imellem har jeg helt afgjort det indtryk – skønt intet kan bevises, og der måske slet ikke kan rejses en tiltale – at der har fundet et overgreb sted. Det er barnets reaktioner, når jeg taler med det, som fortæller mig det. Så længe vi taler om neutrale og ufarlige ting, er de trygge ved mig og i godt humør, men så snart vi nærmer os det egentlige, så er de på vagt, føler smerten. Men jeg får ikke det ud af forhøret, som jeg skal bruge for at rejse en sag”.

Børnesagkyndige i retten

“Jeg kunne godt tænke mig et system i stil med Sø- og Handelsretten, hvor nogle sagkyndige med indsigt i børn og deres reaktioner bedømte sagerne. Det nuværende system er det juridiske, voksne retssystem. Det passer ikke til børn. Man kan ikke putte børnene ind i de voksnes kasser. Alle, der har forstand på børn og arbejder med børn, siger jo, at børn er børn. Og børn har en anden måde at sige tingene på. Børn kan godt sige A og mene B. Og børn kan godt have en adfærd og sige ting, der ikke er rigtige, men det er de alligevel. I modsætning til dig og mig. Vi voksne har nogle helt klare, indarbejdede regler for, hvordan vi håndterer sandhed og løgn. Det har børn ikke. De kan godt fortælle en historie, som ikke passer. Men er det løgn, når barnet ikke selv er sig bevidst, at det ikke passer?”

“Man bruger mange ressourcer på at uddanne de politifolk, der afhører børnene, til at lære at forstå, hvad børnene siger. Men du har stadig en række mennesker, der skal pådømme sagerne (anklager, forsvarer, dommere og domsmænd), som ikke har den indsigt og vurderer materialet efter de voksnes måde at tænke på. De vurderer det ikke med de børnesagkyndiges øjne. Og derved kommer børnene i klemme. De har ikke den samme retsstilling som voksne”.

Udtalelsen er udtryk for en betjents opsummerede erfaring med retssystemets lydhørhed over for mindre børn. Det er en følelse, man som betjent er kendt med også fra andre sager. En oplevelse man må kunne leve med, hvis man vil være i det job. Dommen over dommerne (eller de statsadvokater, som standser sagerne endnu før de kan blive forelagt i retten) er da heller ikke nødvendigvis den endegyldige sandhed i det spørgsmål. Det er et indlæg i debatten, et synspunkt.

Her kan så trækkes en tråd tilbage til den opfattelse, der gør sig gældende blandt forældre, som forgæves har søgt (hvad de opfatter som) retfærdighed ved domstolene. "Det er et stort chok, at han går fri, når man ved, at han har gjort det".

KONKLUSIONER OG PERSPEKTIVER

Et hjørne af feltet

Fra tid til anden dukker der en ny sag op i pressen, hvor børn og unge har været udsat for seksuelle overgreb i deres daginstitution, skole, idrætssklub eller lignende. Den slags sager får altid stor opmærksomhed, fordi det er noget, der berører de fleste mennesker dybt. Når det nøgternt forsøges opgjort, hvor stort problemet i dag-institutionsregi er i tal, viser det sig imidlertid – heldigvis, kan man tilføje – at være af mindre omfang. En spørgeskemaundersøgelse blandt 15-årige skoleelever viste, at ca. 11 pct. havde været ude for et seksuelt overgreb (i lovteknisk forstand). Knap 3 pct. havde opfattet det skete som et overgreb. Blot 0,3 pct. havde oplevet overgrebet før de fyldte 6 år, og kun en enkelt af de interviewede skoleelever angav, at overgrebsmanden var en pædagog. Denne undersøgelse beskæftiger sig således med *et meget lille hjørne* af det samlede tema: seksuelle overgreb mod børn og unge.

Der opstår i en del flere tilfælde *mistanke* om et seksuelt overgreb mod et barn i en daginstitution. Mistanken kan ved nærmere undersøgelse ikke sandsynliggøres, og sagen falder til jorden. BUPL har gennem sit kriseberedskab for medlemmerne kendskab til godt 60 sager på 7 år, hvor medlemmet har været under mistanke for seksuelt overgreb. I en tredjedel af tilfældene blev der formuleret en sigtelse, men kun 9 sager nåede frem til domstolene. Der er med andre ord tale om, at en række personer gennem disse år har fået hæftet en mistanke på sig, som ikke har kunnet holde for en nærmere prøvelse.

Uanset om mistanken har et substantielt indhold, får den konsekvenser for en række af de mistænkte, som må opgive deres job, måske forlade jobområdet helt.

Hvem er offeret?

På den baggrund kan man sige, at der findes *to typer ofre* i disse sager: børnene, som er blevet udsat for et seksuelt overgreb, og de pædagoger som uden grund er blevet mistænkt for et overgreb, der ikke har fundet sted. Denne konstatering må ikke opfattes som et forsøg på at “dele sol og vind”, at dele ansvaret ud mellem flere. I den enkelte sag er der kun ét offer: *enten* et barn, som har været udsat for et overgreb, og så er der naturligvis en voksen overgrebsmand (hvis han ellers kan findes), *eller* også er mistanken grundløs, og så er offeret den ansatte, som må bære konsekvenserne af mistanken.

Der er derfor intet overraskende i, at de personer, som har ladet sig interviewe til undersøgelsen, har så forskellige erfaringer at lægge frem. Forældre til et barn, der er blevet misbrugt seksuelt i sin daginstitution, er ikke det mindste i tvivl om, at misbruget har fundet sted. De kan jo se på deres barn og iagttage dets reaktioner. De behøver ikke domstolenes stillingtagen for at vide, at overgrebet har fundet sted. At de i nogle tilfælde ikke har fået medhold, da sagen var for retten, er for dem dybt beklageligt, for de ville gerne have haft den anerkendelse fra samfundets side, som ligger i en domfældelse af den skyldige, men det får dem ikke til at vakle i overbevisningen om, at deres barn har været udsat for en forbrydelse.

Samtidig tilkendegiver politifolk og kommunale embedsmænd, hvis erfaringsgrundlag er nogle *andre sager*, at de har set en række grundløse mistanker, som ikke desto mindre fik alvorlige følger for den pædagog eller –medhjælper, der blev udsat for mistanken. Det kan ikke udelukkes, at kommunerne på sigt gør sig den akkumulerede erfaring, at der som regel ikke er noget hold i mistanken, og dette kan påvirke måden, man ser på en ny mistanke.

Sagen skal styres

Når en mistanke om seksuelt overgreb i en af kommunens institutioner opstår, skal der *handles hurtigt*. Ikke så meget for at sikre de

fysiske beviser i sagen, de findes sjældent, men for at opnå mulighed for at styre sagen, så den ikke løber af sporet og volder mere skade end højst nødvendigt. Børnenes originale vidneudsagn skal beskyttes imod den udvanding og forplumring, som velmenende forældres "afhøringer" af deres barn kan føre med sig, og rygtestrømmen blandt de forældre, som ikke direkte er indblandet i sagen, skal begrænses. Personalet, som typisk vil være rystet over sagen, skal beskyttes både for deres egen skyld og for børnenes, idet dagligdagen i størst muligt omfang skal køre videre som vanligt. Den mistænkte skal holdes borte fra institutionen i hvert fald så længe de indledende undersøgelser står på.

Fra alle sider påpeges det, at den indledende fase, hvor kommunen efter samråd med institutionens leder træffer den afgørende beslutning, om dette er en mistanke, der skal undersøges, eller blot en bekymring uden reelt indhold, hvorfor man kan afblæse sagen, er sagens sværeste øjeblik. Den beslutning er det godt at være flere om at træffe, fordi det bedst sikrer, at alle sagens momenter kommer frem til overvejelse.

Når kommunen først har besluttet, at der er så megen substans i mistanken, at man ikke tør afvise den, bliver den anmeldt til politiet, som har ansvaret for at finde ud af, om der er noget i sagen, der berettiger til at rejse en straffesag. Det kan tage sin tid, og i mellemtiden må personalet og forældre kredsen have at vide, hvor de står. Hvad drejer det her sig om? Præcis hvornår der skal informeres til personale og forældre, og hvad de skal have at vide, vil afhænge af den konkrete sag, men det er efter såvel politiets som kommunens vurdering mest hensigtsmæssigt, at politiet bestemmer, hvad der må siges, men at kommunen selv står for kontakten til forældre kredsen og giver den tilladte information.

Efterforskningen er politiets sag

Selve efterforskningen, der i disse sager samler sig om afhøring af børn og forældre, styrer politiet helt og holdent. Og i det omfang efterforskningsmæssige hensyn kommer i strid med andre mere behandlingsorienterede hensyn, må disse vige. Når man har bedt politiet om at tage affære, har man dermed også accepteret denne prioritering.

Under respekt af denne overordnede prioritering betones det fra såvel politi som de kommunale myndigheder, at en tæt dialog mellem parterne er en vigtig forudsætning for det gensidige kendskab til hinandens forudsætninger og arbejdsmetoder, som i det daglige får samarbejdet til at glide. Fra politiets side lægges særlig vægt på muligheden for at trække på den fagkyndige viden om børn, og hvordan man bliver bedre til at forstå hvad børn siger, der findes blandt eksperter i kommunerne og andre steder.

Afhøringen af de (formodet) misbrugte børn sker uden for retssalen og optages på video. Ifølge sagens natur er det en relativt ny ordning, som har skullet igennem en række begyndervanskeligheder. De involverede betjente har måttet gøre deres erfaringer "på den hårde måde". De problemer, som er blevet påpeget (også i denne rapport), er i vidt omfang blevet rettet i det forslag vedrørende videoafhøring af børn i straffesager om seksuelt misbrug af børn, som ligger i betænkning 1420. De fremtidige sager må vise, om ordningen nu fungerer tilfredsstillende.

Kommunen samler op

Så snart politiets efterforskning tillader det, kan kommunen begynde at samle op på de problemer, der er opstået i forbindelse med overgrebet. Fra såvel forældre som den pædagogisk-psykologiske side understreges det, at det ikke blot er barnet, som er påført skade. Forældrene er også dybt påvirkede, hvorfor et hensigtsmæssigt behandlingstilbud må rette sig til hele familien.

Uanset om der bliver rejst en tiltale mod den mistænkte medarbejder, vil alene mistanken komme som et chok for kollegerne. Også her skal der samles op og gives støtte. De kommuner, vi har talt med, er opmærksomme på det, og har tilbud om krisehjælp mv. som en del af beredskabet.

I de tilfælde, hvor mistanken viser sig ubegrundet, står en medarbejder tilbage som sagens egentlige offer. De menneskelige omkostninger er store, og det kan vise sig meget vanskeligt at vende tilbage til det tidligere arbejde. Måske er den eneste realistiske udvej helt at skifte arbejdsområde. Kommunens opgave og ansvar er her dels at yde sin medarbejder den terapeutiske bistand, der er behov for, dels

at bistå den pågældende med at bevare sit job eller finde et nyt fodfæste på arbejdsmarkedet.

Retningslinier helt nødvendige

Mistanke om et seksuelt overgreb mod børn optræder heldigvis så sjældent, at kun de allerstørste kommuner med en vis sikkerhed vil oparbejde noget, der kan kaldes erfaring på området. I de fleste kommuner vil det være første gang, man står med en sådan sag. Kommunen har med andre ord ingen erfaringer fra tidligere at støtte sig til. Derfor er det vigtigt, at man har forsøgt at forudse situationens opståen, har drøftet igennem, hvad en relevant reaktion vil være, kort sagt: at kommunen har udarbejdet en plan for, hvad der skal gøres, når ulykken er sket, men også at man har et beredskab til forebyggelse af problemet.

Kommunerne, som har bidraget til denne undersøgelse, har alle haft problemet inde på livet, og de har alle udarbejdet retningslinier for, hvordan medarbejderne på forskellige niveauer skal forholde sig til en mistanke om seksuelt overgreb. Det er karakteristisk for disse retningslinier, at de har det dobbelte sigte, dels at anvise en korrekt håndtering af mistanken, dels at anvise tiltag, der skal forebygge at mistanke om seksuelt misbrug opstår.

Alt tyder på, at kommuner, der har taget sig den tid til at tænke over problemerne, som udarbejdelsen af et sæt retningslinier er udtryk for, vil have bedre forudsætninger for at tackle en mistanke om seksuelt misbrug i tide og på en fornuftig måde, end kommuner, der lader stå til i forvisning om at "den slags ikke sker hos os".

Det vides ikke med sikkerhed, hvor mange kommuner der har udarbejdet retningslinier på dette felt, men en undersøgelse foreningen *Børns Vilkår* foretog i 2001 tyder på, at det er noget mindre end halvdelen.

LITTERATURLISTE

BUPL-Sekretariatet (2002)

Omfanget af mistanker om seksuelle overgreb rejst overfor BUPLs medlemmer. København: BUPL: Sekretariatet.

Det Tværministerielle Børneudvalg (2000)

Redegørelse om en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn. København: Det Tværministerielle Børneudvalg: Arbejdsgruppen vedrørende en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn.

Halse, J. A. (2001)

Hvordan går det med kommunernes beredskab overfor overgreb i dagtilbud og skole? København: Børns Vilkår.

Helweg-Larsen, K. & Larsen, H. B. (2002)

Unge trivsel år 2002. En undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb i barndommen. København: Statens Institut for Folkesundhed.

Justitsministeriets arbejdsgruppe (2002)

Betænkning 1420 om Gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn. København: Justitsministeriet.

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS UDGIVELSER SIDEN 1.1.2002

- 02:1 Boll, J. & Qvortrup Christensen, T.: Kontanthjælpsmodtagere og arbejdsmarkedet. Casestudie fra Vestegnen. 2002. 103 s. ISBN 87-7487-676-7. Kr. 80,00.
- 02:2 Filges, T., Harsløf, I. & Nord-Larsen, M.: Revalidering – deltagere, forløb og effekter. 2002. 103 s. ISBN 87-7487-677-5. Kr. 105,00.
- 02:3 Bach, H.B.: Kontanthjælpsmodtageres aktivering og arbejdsudbud. 2002. 149 s. ISBN 87-7487-678-3. Kr. 120,00.
- 02:4 Carøe Christiansen, C. & Hohnen, P.: Betingelser for børns sociale ansvar. 2002. 177 s. ISBN 87-7487-679-1. Kr. 135,00.
- 02:5 Hansen, H.: Elements of Social Security A comparison covering: Denmark, Sweden, Finland, Austria, Germany, The Netherlands, Great Britain, Canada. 2002. 383 s. Kun udgivet elektronisk: [/http://www.sfi.dk/sw1317.asp](http://www.sfi.dk/sw1317.asp).
- 02:6 Danske arbejdspladser – Plads til alle? Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om arbejdsmarkedets rummelighed. 2002. 73 s. ISBN 87-7487-681-3. Kr. 50,00.
- 02:7 Strange, M.: Unge krænkere. 2002. 170 s. ISBN 87-7487-684-8. Kr. 130,00.
- 02:8 Christensen, E. & Ottosen, M.H.: Børn og familier. 2002. 60 s. ISBN 87-7487-685-6. Kr. 50,00.
- 02:9 Weatherall, J.H.: Vejen til førtidspension. En analyse af overgangen til førtidspension i befolkningen. 2002. 82 s. ISBN 87-7487-686-4. Kr. 65,00.

- 02:10 Christensen, E. & Egelund, T.: Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats. 2002. 218 s. ISBN 87-7487-687-2. Kr. 165,00.
- 02:11 Børnesager i korte træk. Evaluering af den forebyggende indsats. 2002. 44 s. ISBN 87-7487-688-0. Kr. 40,00
- 02:12 Når der er brug for hjælp. Kommunens hjælp til børn og deres forældre. 2002. 28 s. ISBN 87-7487-689-9.
- 02:13 Egelund, T. & Thomsen, S.A.: Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurdering i børnesager. 2002. 204 s. ISBN 87-7487-690-2. Kr. 165,00.
- 02:14 Olsen, H.: Attitudes towards the disabled in Denmark. 2002. 28 s. ISBN 87-7487-691-0.
- 02:15 Bengtsson, S.: Bestemmer forvaltningen om du får førtidspension? – kommunens forvaltningspraksis og tilkendelse af førtidspension. 2002. ISBN 87-7487-692-9. Kr. 90,00.
- 02:16 Bach, H.B.: Aktiv socialpolitik – en sammenfatning af evalueringer af revalidering og aktivering. 2002. 114 s. ISBN 87-7487-693-7. Kr. 90,00.
- 02:17 Kvist, J. (red.): Beskæftigelsespolitik i et nyt Europa. 2002. 109 s. ISBN 87-7487-694-5. Kr. 85,00.
- 02:18 Kvist, J. (red.): Velfærdspolitik i et nyt Europa. 2002. 120 s. ISBN 87-7487-695-3. Kr. 90,00.
- 02:19 Boll, J. & Kruhøffer, A.: Virksomheders sociale engagement. Årbog 2002. 2002. 162 s. ISBN 87-7487-696-1. Kr. 130,00.
- 02:20 Boll, J. & Kruhøffer, A.: Virksomheders sociale engagement. Årbog 2002 – Sammenfatning. 2002. 32 s. ISBN 87-7487-699-6. Kr. 30,00.
- 02:21 Boll, J. & Kruhøffer, A.: Social responsibility of enterprises. Yearbook 2002 – Summary. 2002. 32 s. ISBN 87-7487-698-8. Kr. 30,00.
- 02:22 Ploug, N. (red.): Velfærd i Europa. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets komparative velfærdsforskning. 2002. 57 s. ISBN 87-7487-700-3. Kr. 50,00.
- 02:23 Andersen, D. & Heide Ottosen, M. (red.): Børn som respondenter. Om børns medvirken i survey. 2002. 218 s. ISBN 87-7487-703-8. Kr. 175,00.
- 02:24 Heide Ottosen, M. & Torbenfeldt Bengtsson, T.: Et differentieret fællesskab. Om relationer i børnehaver, hvor der er børn med handicap. 2002. 224 s. ISBN 87-7487-704-6. Kr. 175,00.

- 02:25 Carøe Christiansen, C. & Schmidt, G. (red.): Mange veje til integration. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om etniske minoriteter. 2002. 76 s. ISBN 87-7487-705-4. Kr. 65,00.
- 02:26 Bonke, J.: Tid og velfærd. 2002. 112 s. ISBN 87-7487-709-7. Kr. 90,00.
- 02:27 Bonke, J. & Munk, M.D.: Fordeling af velfærd i Danmark. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om velfærdsfordeling. 2002. 60 s. ISBN 87-7487-707-0. Kr. 50,00.
- 02:28 Schmidt, G.: Tidsanvendelse blandt pakistanere, tyrkere og somaliere – Et Integrationsperspektiv. 2002. 148 s. ISBN 87-7487-708-9. Kr. 150,00.
- 02:29 Fridberg, T. (red.): Socialpolitik – indsats og virkninger. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning i socialpolitik og effektivitet i velfærdsproduktionen. 2002. 86 s. ISBN 87-7487-701-1. Kr. 50,00.
- 02:30 Hohnen, P.: Aftalebaserede skånejob. 2002. ISBN 87-7487-706-2. Kr. 85,00.
- 03:01 Clausen, T.: Når hørelsen svigter. Om konsekvenserne af hørenedsættelse i arbejdslivet, uddannelsessystemet og for den personlige velfærd. 2003. 228 s. ISBN 87-7487-713-5. Kr. 165,00.
- 03:02 Bjørn, N. H. (red.): Indenfor – udenfor. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om integration og marginalisering. 2003. 54 s. ISBN 87-7487-711-9. Kr. 60,00.
- 03:03 Hagedorn-Rasmussen, P. & A. Kamp: Mangfoldighedsledelse. Mellem vision og praksis. 223 s. ISBN 87-7487-713-5. Kr. 165,00.
- 03:04 Egelund, T. & A.D. Hestbæk: Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt. 404 s. ISBN 87-7487-714-3. Kr. 285,00.
- 03:05 Rosdahl, A. & Uldall-Poulsen, H.: Lederne og det sociale engagement. 184 s. ISBN 87-7487-715-1. Kr. 140,00.
- 03:06 Hansen, H.: Time Series of APW-calculations. ISBN 87-7487-717-8. Elektronisk udgivelse: downloades på www.sfi.dk.
- 03:07 Andersen, D. & Kjærulff, A.: Hvad kan børn svare på? 188 s. ISBN 87-7487-718-6. Kr. 160,00.

- 03:08** Lausten, M. & Sjørup, K.: Hvad kvinder og mænd bruger tiden til. 90 s. ISBN 87-7487-719-4. Kr. 75,00.
- 03:09** Zeuner, L. & Højlund, J.: Unge i det kriminelle felt. 126 s. ISBN 87-7487-719-4. Kr. 120,00.

Social Forskning er instituttets nyhedsblad. Det udkommer fire gange om året og orienterer i en lettilgængelig form om resultaterne af instituttets arbejde. Lejlighedsvis udkommer Social Forskning som udvidet temanummer med bidragydere udefra.

Abonnementet er gratis, kan tegnes ved henvendelse til instituttet. Emne-opdelte lister over instituttets publikationer kan ses på instituttets hjemmeside: www.sfi.dk. Hver titel er forsynet med en kort omtale, og der er mulighed for at bestille rapporterne via hjemmesiden. En fuldstændig liste over instituttets udgivelser kan fås ved henvendelse til Socialforskningsinstituttet tlf. 33 48 09 46, e-mail: library@sfi.dk.

NÅR MISTANKEN OPSTÅR

Samarbejdet mellem forældre og professionelle ved mistanke
om seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner

Forskningsleder Ivan Thaulow

Forskningsgruppen: Børn, integration og ligestilling

Undersøgelsens følgegruppe:

Programleder Else Christensen, Socialforskningsinstituttet

Politimester Arne Eirup, Rigspolitiet

Fuldmægtig Christina Barfoed Høy, Socialministeriet

Formand Niels Jensen, Landsforeningen for Børns Beskyttelse

Mette Sonniks, Københavns Kommune

Suz Wang, BUPL

ISSN 1396-1810

ISBN 87-7487-725-9

Grafisk tilrettelæggelse og produktion: KPTO as

Omslagsfoto: Mimsy Møller, BAM

Oplag: 1.000

Trykkeri: Phønix Trykkeriet A/S

Socialforskningsinstituttet

Herluf Trolles Gade 11

1052 K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig
angivelse af kilden. Skrifter, der omtale, anmelder, henviser til eller gengiver
Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

NÅR MISTANKEN OPSTÅR

Samarbejdet mellem forældre og professionelle ved mistanke om seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner

Kun cirka halvdelen af landets kommuner menes i dag at have en handlingsplan for, hvad der skal ske, hvis der opstår en anklage eller en mistanke om seksuelt misbrug i en daginstitution.

Rapporten *Når mistanken opstår* peger på, at hensynet til børnene og deres forældre, til efterforskningen og den mistænktes rettigheder ofte er modstridende og kræver grundige overvejelser – helst inden situationen opstår.

Seniorforsker Dines Andersen, Socialforskningsinstituttet har interviewet forældre til børn, der har været udsat for overgreb, institutionsledere og politifolk med erfaringer på området samt repræsentanter for de faglige organisationer – for at videregive de erfaringer, som allerede er gjort.

Rapporten henvender sig blandt andet til kommunale og pædagogiske ledere, som vil være forberedte, hvis mistanken opstår.